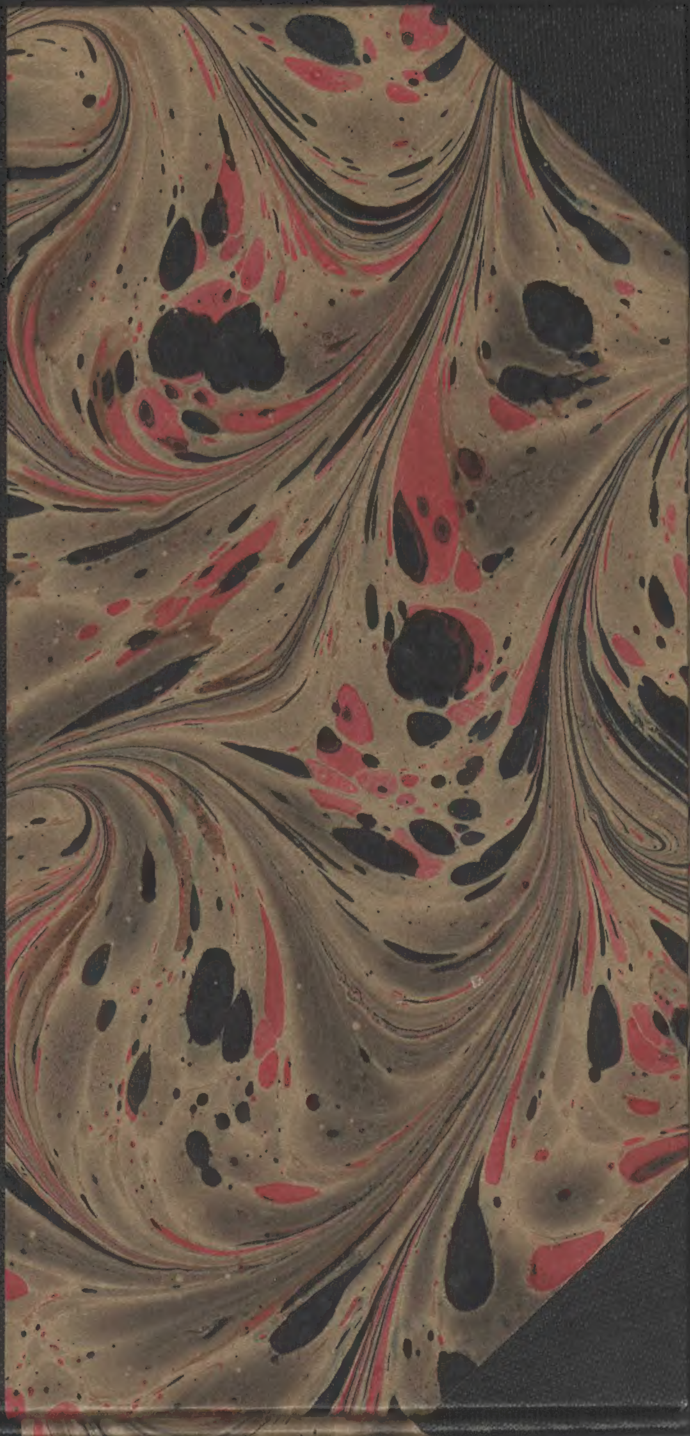

Kortfattet

Vejledning

til

det oldnordiske

eller

gamle islandske Sprog

ved

R. Rask,

Prof. i de østerl. Sprog og Bibliotekar ved Københavns Universitét, Medlem af den kgl. arnamagn. Kommission, det kgl. nord. Oldskrift-selskab, Æresmedlem af det islandske literære Selskab, m. fl.

Tredie Oplag.

København, 1854.

J. H. Schubothes Boghandling.

S. L. Møllers Bogtrykkeri.

FORORD.

Den Udsigt over det nordiske (skandinaviske) Oldsprogs Bygning, som her forelægges Almenheden, var fra først af ikke bestemt til at udkomme særskilt, men blot til at udgöre et Slags Indledning til en ny Læsebog; den er desårsag meget kort, og alt udeladt, hvad der ikke ansås ganske nødvendigt for Begyndere, som forstå Dansk. Når omtalte Læsebog udkommer, vil den blive i samme Format, på samme Slags Papir og med samme Tryk, og kan således sammenbindes med Sproglæren efter den første Bestemmelse. Man har imidlertid troet at denne korte Sproglære vilde kunne bruges ene, som en kort Fremstilling af den gamle islandske Sprogbygning, som den var i det 12. og 13. Hundredår, og tildels senere, da den er udført efter samme Plan, som er fulgt i min Grammar of the Anglosaxon Tongue, Copenh. 1830, *min* frisiske Sproglære, Kh. 1825, *og* Grammar of the Danish Language, Copenh. 1830, *altså bedre skikket til Sprogjævnførelser, end den svenske Udgave af min större islandske Sproglære, hvor der er nogen Forskjellighed i Anordningen af Gjerningsordenes Böjningsmåder og deres Inddeling, og hvor desuden den gamle og almennordiske Sprogform ikke er så tydelig adskilt fra den ny islandske, som den vel burde været, for med Sikkerhed at kunne anvendes i dybere Sprogundersøgelser (som Hr. Registrator Petersens fortræffelige nordiske*

Sproghistorie), *og overhovedet som Hjælpemiddel til Studiet af de andre gamle gotiske Tungemål. I de tre nævnte Verker, fornemmelig i Fortalerne til de to første, har jeg søgt at göre Rede for denne Sprogordnings Rigtighed, og vil derfor ikke her gjentage Grundene; men blot tilföje at en Anmodning af Hr. Prof.* Flor *i Kiel om at udarbejde denne lille Bog var mig en kærkommen Anledning, til at få den anvendt på det oldnordiske, förend jeg forlader dette mig i lang Tid så kære Sprogs Studium, og således vise, at jeg ikke siden min Hjemkomst fra Indien har forandret min Overbevisning derom. Det eneste ny i denne lille Bog er Antagelsen af hvad jeg ved Udgaven af* 1818 *anede, og udförlig omtalte* (*S.* 33—42) *under Navn af den gamle Udtale, som den rigtige for den gamle Sprogform. Jeg har derfor og ved enhver Punkt af samme anført en Grund, eller dog givet Vink dertil, og aldeles intet antaget vilkaarlig, intet som jo af Skaldene, Pergamentsbøgerne og de beslægtede gamle Sprog lader sig bevise. At jeg ikke i så kort et Udtog har kunnet udføre disse Beviser nöjere, ville den gunstige Læser undskylde.*

De her anvendte danske Kunstord og dertilhørende Forkortelser ere de samme, som findes i mine ældre Arbejder, især den spanske og frisiske Sproglære, og i Hr. Petersens nord. Sproghistorie, og forudsættes derfra bekjendte. Jeg har derfor kun tilbage på bedste Måde at anbefale dette, som jeg vel føler, noget skyndsomt udarbejdede Udtog til Dyrkere og Velyndere af den gamle danske Tunge.

Kort Begreb

af

den oldnordiske Sproglære.

Bogstavlære.

1. *Udtalen.*

1. Den oldnordiske Selvlydsordning var fölgende:

Selvlyde.	*Tvelyde.*	
a	á	æ
ö	au	ey
e	-	ei
i	-	í
o	ó	œ
u	ú	-
y	-	ý

2. *ö* er altid åbent, som i *Dören, lönne.*

3. *e* ligeledes, som i *bedre*, *Hest.* Foran dette enkelte åbne *e* (ε) indskydes ofte i Udtalen et *j*, hvilket sædvanlig betegnes ved Tonetegnet (ˋ), f. E. lèt (d. e. *ljet*), *lod*, overeensstemmende med vort *sjette* af *seks, jeg* af *εγω*. Det er uvist hvor langt tilbage i Tiden denne Udtale har fundet Sted; i alt Fald må man vel vogte sig for at regne dette *è* til Tvelydene. Se Fortalen til Læsebogen, Side 8.

4. *i*, som i *vis, til*, nærmer sig noget til vort *è* i *leve* og er både langt og kort, uden at gå over til *í*, der lyder i *Pil, vis, fire.*

5. *o* altid åbent som *å*, være sig langt eller kort, som i *Bogen*, *os*, *komme;* hvorimod *ó* lyder som i *Os, Stol, stor*, kun lidt bredere.

6. *u* ligeledes, som i *Bud*, *Hul*, *kun*, både langt og kort, uden at gå over til *ú*, der lyder som i *Hus, hul, brun.* At denne Udtale af *u* og *ú* er den ægte oldnordiske skönnes ikke alene af alle Fastlandssprogene i de nordiske Riger, men også af Færøisk, hvor ligeledes den rette Lyd er beholdt til den Dag i Dag, f. E. oldn. og fær. *kunna*, d. *kunne;* oldn. kúga, fær. *kùa*, d. *kue.*

7. *y* som i *Byg*, *hyppe*, nærmer sig lidt til *ø*, og er både langt og kort, uden at gå over til *ý*, der lyder som i *Bly, Syre, flyde.* Rigtigheden af at adskille *y* fra *i* bevises dels af Fastlandssprogene, dels af nogle Ord, som i Island have beholdt den rette Udtale til den Dag i Dag, som kort i kyrr, og langt i Bogstavets Navn *ý;* men især deraf at det hos Skaldene danner Halvrim med *i*, som Fms. 6, 35.

Herst*ill*is þarf ek h*yll*i,
hálf eru völd und Kálfi.

8. *á* som dansk *av* i *Havre*, gr., lat., ital. *au* i *aura* med klart *a* (ikke som tysk *au*, d. e. *åw*).

9. *æ* omtrent som *aj*, dog så at Alyden nærmer sig vort *æ*, og Jelyden bliver dunkel og ligesom ender med et *e* (næsten *æje*).

10. *au*, som *öw* eller *ow*, hvilket er den endnu brugelige norske Udtale af *au* og nærmer sig meget det tyske *au;* f. E. auga, t. *Auge.*

11. *ey*, som det skrives, eller omtrent som *öj*; i norske Mindesmærker skrives ofte *øy* isteden, kan jævnføres med t. *eu*. At det bör adskilles fra *ei*, skönnes dels af det Færøiske, hvor *ey* er blevet til *oj*, men *ei* til *aj*, dels især af de gamle Skaldes Vers, hvor *ey* danner Halvrim med *ei*, som Fms. 7, 13.

hvern þeirra kvað hærra
(hjaldr-bliks) en sik miklu
(b*eið* ofmikit *eyð*ir
ángr) makligra at hánga.

12. *ei* næsten som bredt *é*; i Forbindelse med *i* (eller *j*) mister nemlig *e* sædvanlig sin åbne Lyd, og antager den lukte, men Jelyden høres meget svagt; man har derfor også undertiden betegnet denne Tvelyd med *é* (ikke det tydske *ei*).

í og *ó* ere alt beskrevne (4. 5).

13. *œ* (*ø*), som et bredt dansk *ø* i Almuens Mund, f. E. i *Tø*; Jelyden bliver meget dunkel og ender ligesom med et *e* (næsten *øje*). I mange gode og temmelig gamle isl. Håndskrifter er denne Lyd forblandet med *æ*, og i den nyere isl. Sprogart er *œ* i alle Tilfælde blevet til *æ*; men i Fær. til *ø*, som: sœkja (søkja), f. *søkja*, *søge*.

ú og *ý* ere alt omtalte (6. 7.)

14. Af de enkelte Selvlyde ere: *a*, *ö*, *o*, *u* hårde, *e*, *i*, *y* bløde efter *g*, *k*; af Tvelydene ere de med *v* dannede hårde, nl. *á*, *au*, *ó*, *ú*; de med *j* dannede bløde, nl. *æ*, *ey*, *ei*, *í*, *œ*, *ý*; såsom: k a n n, k ö t t r, k o m a, k u n n a; ligeså k á l, k a u p, k ó l, k ú g a; men: k e n n i, k i r k j a, k y r k i; så og k æ r t, k e y p t, k e i p r, k í f, k œ l i, k ý r.

15. Medlydsordningen er følgende:

1) klangløse (eller stumme) Medlyde:

	Læbebogst.		*Tungeb.*		*Ganeb.*	
hårde	p,	f,	t,	þ,	k,	h,
bløde	b,	v,	d,	ð,	g,	j;

2) flydende:

m, n, l, r, s, z;

3) sammensat:

x, (z).

Ved disses Udtale er kun at mærke:

16. *f* har en dobbelt Lyd, nl. 1) som *f* i Begyndelsen og når det fordobles, som: fara, frá, vaff; 2) som hårdt *v* i alle øvrige Tilfælde, f. E. haf, nafn, höfn, stefni, som kan sluttes af det færøiske *Navn, Hövn, stevni, stevndi, stevnt.*

17. *þ* lyder som det engelske *th* i *think, thought*, det græske θ, d. e. et åndende eller ligesom læspende *t*. Det forekommer kun i Begyndelsen af Ordene, og fordobles altså aldrig. *ð* omtrent som vort *d* i *med, Bad, Råd*, eller lidt stærkere åndende, som eng. *th* i *bathe, father;* det høres meget stærkt rullende foran andre Medlyde, om: aðrir, öðlast, feðrum, riðnir, faðmar. Det forekommer ikke i Begyndelsen af Ordene, og fordobles aldrig; men i så Fald sættes *dd* isteden, som: gleð, gladdi; ryð, ruddi. De Gamle skreve ofte *þ* for *ð*, da Stillingen i Ordet var tilstrækkelig til at adskille dem, men aldrig *d* for *ð*, förend hen i det 14de Hundredår.

18. *k* har 1) den hårde Lyd som i kan, 2) den bløde (*kj*) som i *kært* i de ovenfor angivne Tilfælde (14); men aldrig den åndende, som i svensk *känner; sk* ligeledes, som skaði, sker,

skærer, aldrig den åndende som i svensk *skär*, eller tysk *sch* i *schere*.

19. *g* har ligeledes 1) den hårde Lyd som i *går*, og 2) den bløde (*gj*) som i *Gær* i ovenfor bestemte Tilfælde (14), samt desforuden 3) en åndende Lyd efter Selvlydene eller i Enden af Ord og Stavelser, som vort *g* i *Sag*, *Røg*, o. s. v. Dette skönnes deraf at de gamle stundum i disse Tilfælde skreve *gh*, som lögh, vegh. Men det lød aldrig som *j*, ikke engang hvor *i* fulgde efter, hvilket skönnes af de gamles Vers, hvor Halvrimet ellers vilde fordærves og forsvinde i mangfoldige Tilfælde, som Fms. 6, 23. 88.

eig-i gaztu liðskost *lág*-an . . .
sýg ek or söltum *æg*-i . . .

20. *h* høres altid i Begyndelsen af Ordene, også foran *j*, *v*, *l*, *r*, *n*, som: hjarta, hvat, hleð, hríng, hnoða.

21. *nn* har, efter Tvelydene, en egen hård Udtale som *dn*; f. E. steinn (steidn), fránn, kœnn, húnn. Dog ikke når *nn* ved Sammensætning er kommet i Forbindelse med Tvelyden, som: á-nni, kú-nni; i disse Tilfælde og efter de enkelte Selvlyde udtales *nn* som sædvanlig.

22. *ll* har, efter alle Selvlyde og Tvelyde, en lignende hård Udtale som *dl*, f. E. kall, áll, ill, fíll, full, fúll. Dog ikke nær så hårdt når *t*, *d*, *s* kommer efter, som: allt, felldi, fulls.

23. *rn* lyder meget hårdt og kort, næsten som *dn*, dog rettere *rdn*, f. E. barn, börn, horn; man finder derfor i ny og skødesløse Håndskrifter eller Bøger: *steirn*, *seirn* for steinn, sein o.

desl. — *rl* lyder ligeledes hårdt og kort næsten som *dl*, eller rettere *rdl*; man finder derfor jarl og jall, karl og kall, kerlíng og kellíng.

24. *s* er altid hårdt som i Dansk, eller som det tyske ß (aldrig blødt som tysk ſ).

25. z lyder altid som *s*, og bruges kun som etymologisk Tegn for *s*, når et *t*, *d* eller *ð* er bortfaldet foran dette, f. E. veizla (for *veitsla*), íslenzkr (for *íslendskr*), gerzkr (for *gerðskr*). I gamle Håndskrifter bruges z undertiden som Forkortelse for *ss*, undertiden for *st*, omtrent som det gamle græske ζ for σδ; men i nyere gode Udgaver har man indskrænket Brugen deraf til nysangivne Tilfælde, for at betegne både Udtale og Oprindelse så tydelig som muligt.

26. *x* lyder altid hårdt som *ks* eller *gs* med hårdt *g* og hårdt *s*, som: lax, sex, öx, uxi; (aldrig som *gz*, f. E. i det franske *exact*).

27. Den oldnordiske Udtale var overhovedet bred, klangfuld, regelret og bestemt. En Selvlyd foran en enkelt Medlyd er temmelig lang, hvad enten Medlyden er hård eller blød; f. E. ek (l. æk) eller eg (l. æg), *jeg;* set (l. sæt), las (lās), *læste*; for at tilkjendegive den korte Lyd, fordobles Medlydstegnet, som egg, et *Æg;* sett, *sat*; hlass, *Læs*. Selvlyden forkortes også i Udtalen, når en Medlyd endnu støder til, som: höf-uð har langt ö, men H. höfði kort eller skarpt; ber, *slår*, har en lang Selvlyd (*æ*), men Nf. berja, Dat. barði, o. desl. en kort; vil er langt, men vilja, vildi kort.

28. I Stavningen regnes alle Medlyde, som følge efter en Selvlyd, til denne foregående Selvlyd; f. E. ask-a, sett-u, höfð-in-u, vild-i, hyggi-ligr, marg-ir, hest-ar. Dette er Reglen for Ordenes Deling ved Enden af en Linie.

29. Herfra undtages dog sædvanlig *j* og *v*, der regnes til den følgende Selvlyd, som legg-jum, högg-va; — så og altid *r*, der aldrig slutter sig tet til en foregående Medlyd (med mindre det rent sammensmælter med en sådan, som steinn, grænn, hæll, fúll, jf. Nr. 39), men enten læses over på den følgende Selvlyd, eller, i Mangel af en sådan, danner næsten en egen Stavelse, som: veð-rit, veð-ŕ, al-ŕ, set-ŕ. I det følgende betegnes dette *r* med ŕ.

30. Hovedtonen falder altid på den første Stavelse i Ordene, f. E. vēr-ald-ar-inn-ar, *Verdens;* Bitonen falder i Tre- og Fir-stavelsesord sædvanlig på næstsidste, som: Upp-lend-íng-ar, vīn-átt-a, svārāði, ikke på sidste uden i sammensatte Ord, hvor den sidste Del er enstavelset: konúngsson.

2. *Omlyd.*

I den oldnordiske Böjning såvel som Afledning spiller Omlyden en såre vigtig Rolle. Den er egentlig af en dobbelt Art.

31. a) *a* til *ö* i Hovedstavelsen af Ordet, når Endelsen indeholder *u*; f. E. aska, ösku. Undertiden også, skönt *u* er bortfaldet, som blað, i Fl. blöð, *Blade*; jafn, i Hu. jöfn. Omvendt:

32. *ö — a*, når Endelsen indeholder *a*, som ögn, *Avn*, *Gran*, i E. agnar; undertiden også foran *ir* eller med bortkastet Endelse i Sammensætning eller Afledning, som agnir, *Avner;* jarðvegr, jarðneskr.

33. b) Foran Endelser, som begynde med *i*, *j* eller *r*, stundum også skönt disse Bogstaver udelades, bliver:

a til *e*, som: land, lendi; nafn, nefni;
ö — *e*: gröf, gref; sök, sekr;
ja — *i*: bjart, birti; djarft, dirfist;
jö — *i*: hjörð, hirðir; björn, birni;
e — *i*: regn, rignir; hverfi, hvirfill;
á — *æ*: ráð, ræðr; ná, næ;
au — *ey*: raun, reyni; draup, dreypi;
o — *y*: son, synir; of, yfir;
u — *y*: guð, gyðja; full, fylli;
ú — *ý*: hús, hýsi; prútt, prýði;
jó — *ý*: bjóða, býðr; hljóð, hlýði;
jú — *ý*: fljúga, flýgr; djúpt, dýpra;
ó — *œ* (*æ*): kló, klœr; bót, bœti;

o forandres også undertiden, skönt sjældnere, til *e*, som: hnot, hnetr; troða, treðr; koma, kemr; of, efra, efst.

34. I det ældste nordiske Sprog havde man korte eller enkelte Selvlyde foran *ng*, *nk*, disse forandredes da regelret efter nysanførte Overgange; f. E. langt, löngu, lengi; senere hen udvidede man alle Selvlyde foran *ng* eller *nk* til Tvelyde, og erholdt da en egen Omlyd for disse Tilfælde: lángt, laungu, leingi.

35. Undertiden finder aldeles ingen Omlyd Sted, skönt *i* følger efter, og Selvlyden ellers i andre Tilfælde forandres i samme Rod, f. E. land, i H. landi; nafn, i H. nafni; og þánki, *en Tanke*; kappi, *en Kæmpe;* uagtet man siger ek þeinki, *jeg tænker;* ek keppist, *jeg bestræber mig, anstrænger mig.* Dette synes at have sin Grund deri, at Endelsens Selvlyd i hine Tilfælde ikke egentlig var *i*, men *e*, hvilket ofte findes i Håndskrifterne, som: *lande, nafne, þanke, kappe.*

36. På lignende Måde findes ofte *o* for *u* i Ordenes Endelser, som det synes, især hvor Hovedstavelsen ingen af disse Slags Omlyde har modtaget, som: ero, váro, þíngom, o. desl. Men regelret adskilles dog ikke *e* fra *i*, eller *o* fra *u* i slige Endelser.

37. Der gives flere Slags Omlyde i Gjo., men som bero på de enkelte Klassers Natur, og derfor her kunne forbigås.

38. Af Medlydene bliver:

ndt til *tt*, som: batt, *bandt;* satt, *sandt;*
ngk — *kk*, — sprakk, *sprang*; ekkja, *Enke.*

39. *nr* til *nn*, som: steinn for *steinr*; seinn for *seinr;* seinna for *sein-ra.*

lr — *ll* — hóll for *hólr;* sælli for *sæl-ri.*

40. *v* bortfalder i Begyndelsen af Ordene foran *o*, *u*, *y*, *r*, som: verð, varð, urðu, yrði, orðit; så og: hverf, hvarf, hurfu, hyrfi, horfit; rángt, *vrangt*, reiði, *Vrede.* Dog findes *v* tidt beholdt foran Selvlydene hos de gamle, som: vurðu, vyrði, vorðit.

Formlæren.

1. *Navneordene.*

41. Denne Ordklasse deles i 2 Hovedarter, den åbne og den lukte; den første er simplere og regelrettere, den sidste kunstigere og mere indviklet; den første udgör kun én Böjningsmåde, den sidste derimod to. Hver af disse tre Böjnmr. har dog atter 3 Klasser, én for hvert af de 3 sædvanlige Kön. Intetkönnet er det simpleste.

Den åbne Hovedart.

42. *Første Böjningsmåde.*

	Intetkön.	*Hankön.*	*Hunkön.*
Ent. N.	auga,	geisli (e),	túnga,
G. H. E.	auga,	geisla,	túngu (o)
Fl. N.	augu (o),	geislar,	túngur (or),
G.	augu (o),	geisla,	túngur (or),
H.	augum (om),	geislum (om),	túngum (om)
E.	augna;	geisla;	túngna.

43. De, som have *a* i første Stavelse, forandre det til *ö* foran de Endelser, som indeholde *u* (31): hjarta, Fl. hjörtu, hjörtum; kappi, H. i Fl. köppum; saga, G.H.E. sögu, Fl. sögur, sögum. Men et *a* i en følgende Stavelse bliver til *u*, som: harpari, hörpurum; leikari, leikurum.

44. Nogle Hankönsord, især på *-ingi*, indskyde *j* i alle de øvrige Forholdsformer, som: höfðíngi, höfðíngja, höfðíngjar; illvirki, illvirkja; vili, vilja.

45. Hankönsord på *-andi* afvige i Fl.; f. E. búandi, *Bonde*, der tillige sammentrækkes:

Ent. N. búandi (e),	smtr.	bóndi (e),	
G. H. E. búanda,		bónda,	
Fl. N. G. búendr,		bœndr,	bændr,
H. búöndum, -endum,		bóndum,	bændum,
E. búanda, -enda,		bónda,	bænda.

46. Ordet herra, samt síra*), der bruges foran Presters og Provsters Döbenavne, ere de eneste Hankönsord på *-a;* de afvige blot i N. fra geisli.

47. Nogle Hunkönsord erholde i Fls. E. ikke *-na*, men blot *-a*, ligesom i Ents. N., såsom: lína, kanna, skepna, lilja, gyðja, vara.

48. Ordet kona, *Fruentimmer, Kone*, erholder i Fls. E. kvenna; kvinna bliver hos de gamle stundum uforandret i Fls. E., men hos de nyere antager det altid samme E. i Fl. som kona, nemlig kvenna.

Den lukte Hovedart

49. indeholder ikke alene de No., der endes på allehånde Medlyde, men også dem med *i* eller *u* i Endelsen; ti Hankönsordene på *i* af første Böjningsmåde skulde egentlig endes på *e*. Denne Hovedart deler sig atter i to Böjningsmåder, til den ene henregnes bekvemmest de der endes på Medlyde, samt de der have *i* i Endelsen; til den anden de der have et tydelig fremtrædende *-u*.

---

*) Af det engelske *sire*, Fader.

50. *Anden Böjningsmåde.*

	Intetkön.	*Hankön.*	*Hunkön.*
Ent.	*N.* land,	brandŕ,	för,
	G. land,	brand,	för,
	H. landi (e),	brandi (e),	för,
	E. lands,	brands,	farar,
Fl.	*N.* lönd,	brandar,	farir (ar),
	G. lönd,	branda,	farir (ar),
	H. löndum,	bröndum,	förum,
	E. landa;	branda;	fara.

51. Hvor der intet *a* eller *ö* findes, foregår naturligvis ingen Omlyd, som: skip, skipum; konúngŕ, konúngum; eign, eign, eignar, eignir, eignum. — Kun ét Ord af Ha. har, foruden den sædvanlige Omlyd i Fls. H., endnu en anden i Ents. H., nl. dagŕ, H. degi, Fl. dagar, H. dögum.

52. Hankönsmærket *r* sammensmælter med et foregående *n*, *l* til *nn*, *ll*, som steinn (for steinŕ), hæll (for hælŕ), så og i længre Ord, som: drottinn, lykill. G. og alt det øvrige er regelret: stein, hæl, drottin, lykil o. s. v., dog bortfalder undertiden Hs. Endelse *-i* af Enstavelsesordene på *-ll*, som: hæl, hól, for hæli, hóli. — Hvor det sidste Rodbogstav er *r*, *s*, dèr vakler Brugen imellem *rr*, *ss*, eller enkelt *r*, *s* med bortkastet Könsmærke; dog findes vel oftest: þórr, herr, hauss, íss, óss, men hamar, kurteis, fordi den sidste har mindre Vægt; af begge disse Slags Ord, når de i N. bestå af én Stavelse, bortfalder også ofte Hensynsendelsen *-i*, som: her, ís, for heri, ísi. — Efter *n*, *l*, i Sammenstød med en anden Medlyd, bortfalder *-r* ganske, som:

vagn, hrafn, fugl, karl, i N. og G. — Ligeledes efter *s* i Sammenstød eller dobbelt *s*, som lax, háls, kross i N. G. så og E.

53. Tostavelsesord sammendrages, når Udtalen tiltader det, såsom *af I.:* sumar, sumri, Fl. sumur, sumrum, sumra; höfuð, höfði, höfðum, höfða; *af Ha.* hamri, hamrar, hamra, hömrum; drottni, drottnar; lykli, lyklar, o. s. v. — Nogle modtage en usædvanlig Omlyd i de sammentrukne Former, f. E. *af I.:* megin, *Magt*, *Styrke*, *H.* magni, E. megins, Fl. megin ell. mögn (f. E. goðmögn, *Gudemagter*, Gylfaginn. 2.), H. mögnum, E. magna; *af Ha.* ketill, H. katli, Fl. katlar, G. katla, H. kötlum; *af Hu.* alin, E. álnar, Fl. álnir, álnum, álna.

54. Til de sammentrukne henhøre *af Ha.* jöfurr, fjöturr, der beholde *ö* overalt: H. jöfri, fjötri, Fl. jöfrar, fjötrar, o. s. v. De øvrige lignende af alle tre Kön have hos de gamle blot *'r* (ikke *ur* ell. *urr*), og bör derfor ikke anses for sammentrukne, f. E. *af I.* silfr, silfri; *af Ha.* akr, akri, Fl. akrar; *af Hu.* fjöðr, E. fjaðrar, Fl. fjaðrir (ar), fjöðrum, fjaðra.

55. Ej heller sammentrækkes Flerstavelsesord af I. på *-að*, *an*, eller af Hu. på *-an*, såsom:

	Intetkön.	*Hunkön.*
Ent. N. G.	mannlíkan,	skipan,
H.	mannlíkani,	skipan,
E.	mannlíkans,	skipanar (-onar),
Fl. N. G.	mannlíkun (on),	skipanir,
H.	mannlíkonum,	skipunum (onom),
E.	mannlíkana;	skipana.

56. Nogle Ord af denne Böjnm. indskyde *j*, andre *v*, foran de Endelser som begynde med en Selvlyd, dog ikke *j* foran *i*, heller ikke gjerne *v* foran *u*. Dette synes vel at være Lævninger af et Slutnings -*i* eller -*u*, som oprindelig har fundets i disse Ord; men da der intet Spor mere findes deraf i N., og det ingen betydelig Virkning videre har ytret på Böjningen, kan det ikke berettige os til at henføre dem til nogen anden Böjnm.

57. Det indskudte *v* beskytter et foregående *ö* (ell. *au*) for (i Følge Nr. 32) at forandres til *a* (ell. *á*), foran Endelsen -*a*, og erholder derved samme Virkning som *u*. I Fl. af Hunkönsord fordrer dette indskudte *v* den gamle Endelse -*ar*.

Ent. N.	frœ (fræ),	saungr̄,	ör,
G.	frœ,	saung,	ör,
H.	frœvi,	saungvi,	öru, (ör),
E.	frœs,	saungs,	örvar,
Fl. N.	frœ,	saungvar,	örvar,
G.	frœ,	saungva,	örvar,
H.	frœvum (om)	saungum (om)	örum (om),
E.	frœva;	saungva;	örva.

58. Det indskudte *j* forårsager i Hankönsord at hele Endelsen (*ji*) i Ents. H. bortfalder, og at Fl. antager Endelsen -*ir*, G. -*i*; men i Hunkönsord fordrer det altid det gamle -*ar*, så at hele Endelsen bliver -*jar*, såsom:

Ent. N.	nes,	dreingr̄,	ben,
G.	nes,	dreing,	ben,
H.	nesi,	dreing,	ben,
E.	ness,	dreings,	benjar,

Fl. N.	nes,	dreingir,	benjar,
G.	nes,	dreingi,	benjar,
H.	nesjum,	dreingjum,	benjum,
E.	nesja;	dreingja;	benja.

59. Der gives ellers også en Del Hankönsord, som have en enkelt Medlyd efter Selvlyden og foran *'r*, hvilke ligeledes erholde Ents. H. lig G. og i Fls. N. Endelsen *-ir*, G. *-i*, uden at indskyde noget *j;* så og en Del Hunkönsord, især på *-íng*, *-úng*, og på *'r*, (ell. *i*) som erholde i Fl. *-ar*, uden at indskyde noget *v* eller *j*, såsom:

Ent. N.	dal'r	drottníng	veið'r, (veiði),
G.	dal	drottníng	veiði
H.	dal	drottníngu	veiði
E.	dals	drottníngar	veiðar
Fl. N.	dalir	drottníngar	veiðar
G.	dali	drottníngar	veiðar
H.	dölum	drottníngum	veiðum
E.	dala;	drottnínga;	veiða.

Dog findes og i H. *dali* (f. E. Harbarðsl. 18) ja endog i Fl. *Herdalar* (Hk. 2, 8) ligesom i Svensk; brúðr har i Fl. brúðir.

60. Nogle Hankönsord nærme sig den tredie Böjnm., ved at antage *-ar* i Ents. Ejeform, men gå for øvrigt som 1) brandr, 2) dreingr, eller 3) dalr, Af *første Slags* ere: hattr, kraptr (kraftr), grautr, skógr, vindr, og i det gamle Digtersprog vegr (heraf alla vega); *af andet Slags* kan mærkes: belgr, mergr, leggr, hryggr, verkr, *Værk og Brud*, reykr, lækr, drykkr og bær (bœr), altså bæjar, bæjum, bæja, (bœjar, bœjum, bœja), med indskudt *j*, hvilket og nöje iagttages i alle gode

Oldbøger; *af tredie Slags* ere de hyppigste: staðr, sauðr, *en Bede*, matr, bragr, vegr*), rèttr, vinr (ell. vin), hugr, hlutr, munr, *Forskjel*; og alle de på *naðr* (*-nuðr*) og *-skapr*, hvilke dog sjælden bruges i Fl.

61. Intetkönsord på *i* og Hankönsord på *-ir* bortkaste *i* foran Endelserne *-um*, *-ar*, *-a*, med mindre den foregående Medlyd er *g* ell. *k*, ti da forandres *i* til *j*, men bortkastes ikke. Hunkönsord på virkeligt *-i* ere uböjelige i Ent., men erholde *-ir* i Fl. som:

Ent. N.	kvæði	merki	læknir	æfi
G. H.	kvæði	merki	lækni	æfi
E.	kvæðis	merkis	læknis	æfi
Fl. N.	kvæði	merki	lækn-ar	æfir
G.	kvæði	merki	lækn-a	æfir
H.	kvæð-um	merkjum	lækn-um	æf-um
E.	kvæð-a;	merkja;	lækn-a;	æf-a.

Eyrir, *en Øre*, får i Fl. aurar, aura, aurum, aura; eyri, *en lav Strandbræd*, i E. og Fl. eyrar, ligeledes helgi, *Hellighed, Helligdag, Söndag*, i E. og Fl. helgar.

62. Nogle af alle tre Kön have endnu flere Uregelretheder; således af I. findes læti, *Fagter, Lyd*, blot i Fl. og erholder i H. látum, i E. láta.

---

*) Man finder også af dette Ord i Fls. G *vegu* efter 3 Böjnm. I Sammensætninger som *Norvegr* eller *Noregr* går det som konúngr (51), og forekommer ikke i Fl. Ligeledes et andet Ord, vegr, *Herlighed, Ære.*

Nogle af Intetkönnet blive i Fl. Hunkönsord, såsom:

lim, *Ris*, *Kvas*,	Fl. limar, *Grene;*
tál, *Svig*, *Bedrag*,	— tálar, *Bedragerier;*
eing, *en Eng*,	— eingjar, *Enge;*
mund, *Tidspunkt*,	— mundir, *Tider;*
þúsund, *Tusende*,	— þúsundir, *Tusender.*

Adskillige af disse findes fuldstændige i begge Kön. — Ordet frœði, *Kyndighed*, er i Ent. af Hu. og uböjeligt ligesom æfi, men i Fl. af I. og går som kvæði.

63. Nogle Ord af I. findes i N. og G. både med og uden Endelsen *-i*, som eing og eingi; fulltíng, *Hjælp*, og fulltíngi; sinn, *Gang* (t. mal), og sinni; den længre Form tilhører det nyere islandske Sprog, men er ofte fra ny Afskrifter indkommen i Udgaver af de gamle.

64. Af Ha. afvige guð, som fattes *r* i N., Fl. er guðir, forskjelligt fra goð af I., som betyder *en* hedensk *Gud*, i Fl. goð; líkhamŕ, ell. líkamŕ, som i Ent. sædvanlig hedder líkami, og går som geisli, men i Fl. líkamir som dalir. En Del flere Ord findes med Endelsen *i* såvel som *r*, men i Fl. med *-ar*, som er tilfælles for begge Böjnmr., f. E. kærleikŕ, kærleik o. s. v. ell. kærleiki, kærleika, *Kærlighed*, i Fl. blot kærleikar o. s. v.; sannleikŕ og sannleiki, *Sandhed*, Fl. sannleikar, og desl. Formen *-leiki* er sædvanlig i det nyere Sprog. — Undertiden medfører den ny Form en ny Betydning, som oddŕ, *en Odd*, *Spids*, oddi, *en Odde*, *Landtunge*; munnŕ, *en Mund*, munni, *en Munding*; karl, *en gammel Mand*,

Bondemand, Karli, *et Mandsnavn.* — Ligeledes nogle af de afvigende, som bragi (= staði, 60), *et Digt*, Bragi, *et Mandsnavn*; så og hugi, *Hu*, *Mod*, hugi, *Sind*, *Tanke*, også et Mandsnavn, lat. *Hugo;* hluti, *en Lod*, *en Ting*, hluti, *en Del.* Naturligvis kan det også tilfældig træffe, at Ord af disse Böjnmr. ligne hverandre uden at være beslægtede, som: boli (= dali), *Bul*, *Stamme*, boli, *en Tyr;* hagi, *Tilstand*, hagi, *Græsmark* (*Have*). — Sjælden gå Intetkönsord af denne Böjnm. over til Ha. af den forrige ved at antage Endelsen *i*, som ómak, og ómaki (Gylfaginning 12), *Umage;* mál, *Tale*, formáli, *Fortale;* verk, *et Verk*, verki, *et Skrift*, *et Digt;* uden at de tillige ganske forandre Betydning, som land, *Land*, landi, *Landsmand;* bú, *Bo*, búi, *Nabo*; höfuð, *Hoved*, höfði, *Forbjærg*; norði, *Norden*, Norðri, *en Dværgs Navn.*

65. De øvrige uregelrette af Ha. ere fornemmelig:

Ent. N.	skór,	dörr,	mað'r,	fing'r,
G.	skó,	dör,	mann,	fing'r,
H.	skó,	dör,	manni,	fingri,
E.	skós,	dörs,	manns,	fingr's,
Fl. N.	skúar,	derir,	menn,	fing'r,
G.	skúa,	deri,	menn,	fing'r,
H.	skóm,	dörum,	mönnum,	fingrum,
E.	skúa;	darra;	manna;	fingra.

De nyere sammentrække skór i Fls. N. til skór, G. skó, E. skóa.

66. Af Hu. afviger sál, *Sjæl*, som får i H. sálu, Fl. sálir, E. sálna; man finder også i Ents. E. sálu, især i Sammensætning, som sáluhjálp; grein har i Fl. greinir og stundum

greinar; ey, *en Ø*, har i H. eyju ell. ey, Fl. eyjar; nu siges på Island sædvanlig eya efter første Böjnm. i Ent. — Enstavelsesord på *á* sammendrages således at et efterfølgende *a* ell. *u* bestandig opsluges af dette *á*; f. E. brá, *Öjenbryn*, E. brár, Fl. brár, H. brám, E. brá; ligeledes á, *en Flod, Å*; skrá, *en Lås, et Skrift*, især *Lov, Vedtægt.* — Nogle afledte Ord med denne Endelse blive hos de gamle uforandrede i Ent., f. E. ásjá, *Forsorg, Beskyttelse.*

67. *Tredie Böjningsmåde*

indbefatter altså dem, der have *u* ell. *v* i Endelsen, hvilket dog stundum er bortfaldet eller på anden Måde blevet utydeligt. Intetkönsordene af denne Art ere kun få, og endes alle på *e* (for ev), Hankönsordene have i E. *-ar*, og i Fl. *-ir*, Hunkönsordene i E. *-ar* eller -ŕ, i Fl. ŕ; til Eksempler må tjene.

	Intetkön.	*Hankön.*		*Hunkön.*	
Ent. N.	tre,	völlur,	fjörður,	rót,	mörk,
G.	tre,	völl,	fjörð,	rót,	mörk,
H.	tre,	velli,	firði,	rót,	mörk,
E.	tres,	vallar,	fjarðar,	rótar,	merk'r,
Fl. N.	tre,	vellir,	firðir,	rœt'r,	merk'r,
G.	tre,	völlu,	fjörðu,	rœt'r,	merk'r,
H.	trjám,	völlum,	fjörðum,	rótum,	mörkum,
E.	trjá;	valla;	fjarða;	róta;	marka.

68. Som tre går kun endnu kne; ti Ordene hle og spe forekomme ikke i Fl. Allerede i 15. Hundredår have Islænderne begyndt at udtale *e* i disse Ord som *je* (isteden for *æ*), heraf den i

flere gode Udgaver af gamle Verker indkomne Skrivemåde trè, três o. desl. Fls. H og E. ere sammentr. isteden for *trjavum*, *trjava*. — Ordet fe, *Fæ*, *Gods*, *Penge*, afviger i Ents. E., hvor det har fjár (for *fjavar*); men ve, *Helligdom*, *Tempel* (hvoraf Óðinsve, *Odense*), går som land ell. skip, efter forrige Böjnm.

69. Hankönsordene skrives sædvanlig med blot *r* (for *ur*), fordi man ikke har mærket, at Årsagen til *ö* i foregående Stavelse just er det *u*, som ligger i Endelsen, ligesom i Fls. H. Altså hvalŕ med *a*, fordi dette *r* blot ved et Shva skilles fra Roden, men kjölur med *ö*, fordi Endelsen indeholder *u*. — Fls. G. har i alle disse Ord en dobbelt Form, dels på *-i*, overensstemmende med N. i Fl. (ligesom i 2 Böjnm.) altså velli, firði, dels på *-u*, overensstemmende med H. i Fl., hvilken sidste er den rette gamle Form. — Der gives også flere Slags Omlyde i disse Ord, og nogle som ingen Omlyd kunne modtage, såsom:

Ent. N.	sonur (son),	dráttur,	viður,
G.	son,	drátt,	við,
H.	syni,	drætti,	viði,
E.	sonar,	dráttar,	viðar,
Fl. N.	synir,	dræuir,	viðir,
G.	(syni),	(drætti),	(vidi),
—	sonu,	dráttu,	viðu,
H.	sonum,	dráttum,	viðum,
E.	sona;	drátta;	viða.

Uregelrette ere følgende to:

Ent. N.	fótur,	vet'r, (for vetr-ur),
G.	fót,	vet'r, (for vetr-u),

H.	fœti,	vetri,
E.	fótar,	vetrar,
Fl. N. G.	fœt'r,	vet'r, (for vetr-'r)
H	fótum,	vetrum,
E.	fóta;	vetra.

70. Hunkönsordene af denne Böjnm. have også flere Slags Omlyd; nogle kunne ikke modtage Omlyd, og nogle have en dobbelt Böjning efter denne eller foregående Böjnm. således:

	denne Böjnm.		*foregående Böjnm.*	
Ent. N. G.	hnot,	staung,	mörk,	staung,
H.	hnot,	staung,	mörku,	staung,
E.	hnotar,	steingr,	markar,	stángar,
Fl. N. G.	hnetr,	steingr,	markir,	stángir,
H.	hnotum,	staungum,	mörkum,	staungum,
E.	hnota;	stánga;	marka;	stánga.

Omlyden i staung, steingŕ er dog i Grunden den samme som i mörk, merkŕ (67), da det blot er en mekanisk Følge af *ng*, at *ö* er udvidet til *au*, og *e* til *ei*, man finder også ofte stöng, stangar, stengŕ (34). — De Ord, der lig mörk, staung, kunne böies på to Måder, ere især: strönd, rönd, spaung, taung, haunk. Kun i ét Tilfælde er der Forskjel i Betydningen, nl. önd, Fl. endŕ, *en And*, men önd, Fl. andir, *en Ånd*, *Gejst*; de tre af disse, nl. *strönd*, *rönd*, *önd* erholde i Ents. E. altid strandar, randar, andar; så at önd, *en Ånd*, kun i én Fhf. af Ent. (nl. H. öndu) og i to Fhfr. af Fl. (nl. N. og G. andir) kan skilles fra önd, en *And*.

71. Nogle Enstavelsesord på en tonetegnet Selvlyd afvige, for såvidt de sammentrækkes, når Endelsen begynder med en Selvlyd, så at *á* opsluger et påfølgende *a*, *u*; men *ó*, *ú* blot et påføl-

gende *u*; som tá, en *Tå*, E. tár (for táar), Fl. tær, H. tám (for táum); kló, E. klóar, Fl. klœr, klóm, klóa. — á, *et Får*, (Hunfår), har i E. ligesom i Fl. ær, og kú, *en Ko*, kýr, disse Former (ær, kýr) ere i det nubrugelige Sprog udstrakte også til N. i Ent., så at disse tvende Ord hedde ens i Ents. N. og E. samt Fls. N. og G. — Andre sammensmælte Fls. Endelse *r* med Slutningsbogstavet, som brún, Fl. brýnn, (Egilss. S. 306, og i Edda Helgakv. Haddsk. 19 i Følge den gamle Skindbog), nu siges brýn eller endog brýr; mús har i Fl. mýss eller mýs; dyrr eller dyr, *en Dör* (Åbningen), findes blot i Fl., og har i H. og E. durum, dura eller dyrum, dyra. Undertiden henføres brýn og dyrr i Fl. til Intetkönnet. — End mere afvige disse to:

Ent. N. G.	hönd,	nátt; *ell.*	nótt,
H.	hendi,	nátt,	nóttu,
E.	handar,	náttar,	nætr (nœtr),
Fl. N. G.	hendr,	nætr,	(nœtr),
H.	höndum,	náttum,	nóttum,
E.	handa;	nátta,	nótta.

72. Man kan her mærke sig nogle Slægtskabsnavne på *-ir*, som ere dels af Ha. dels af Hu., og kunde antages for en egen Böjningsm. hvis de ikke vare så få:

Ent. N.	faðir,	bróðir,	dóttir,	systir,
G. H. E.	föður,	bróður,	dóttur,	systur,
Fl. N. G.	feðr,	brœðr,	dœtr,	systr,
H.	feðrum,	bræðrum,	dœtrum,	systrum,
E.	feðra;	brœðra;	dœtra;	systra.

Som bróðir går også móðir; af faðir findes også i Enst. H. feðr, og af bróðir, brœðr, hos de gamle.

73. Desuden har det gamle Sprog nogle besynderlige Slægtskabsnavne af forskjellige Böjnmr., som betegne to eller flere Personer under ét, og derfor blot forekomme i Fl., hvis de to Personer ere af ulige Kön, blive Ordene af Intetkönnet, således:

hjón,	*Mand og Kone*;	feðgin,	***Fader og Datter***;
systkin,	***Broder og Søster;***	mæðgin,	***Moder og Sön;***
hjú,	*Karl og Pige*;	feðgar,	***Fader og Sön;***
ell.	*Mand og Kone*;	mæðgur,	***Moder og Datter.***

Hertil kan også henføres börn, det eneste der forekommer i Ent., barn (= land); blot feðgar er af Ha., og mæðgur af Hu. (= túngur), E. mæðgna.

Forbindelsen med Kjendeordet

74. består i en blot Sammensætning af No. med det bestemte Kjo. *hit*, *hinn*, *hin*, hvorved begges Endelser beholdes næsten uforandrede, så at Ordene i denne Sammensætning erholde en dobbelt Böjning. Men da Kjo. selv er et Sto., og dets Böjning lig Tillægsordenes, vil det være tjenligt først at fremsætte denne fuldstændig.

Ent.	*N.*	hit,	hinn,	hin,
	G.	hit,	hinn,	hina,
	H.	hinu,	hinum,	hinni,
	E.	hins,	hins,	hinnar,
Fl.	*N.*	hin,	hinir,	hinar,
	G.	hin,	hina,	hinar,
	H.		hinnum,	
	E.		hinna.	

Heraf bortfalder i denne Sammensætning altid *h*, og, hvis No. endes på en kort Selvlyd, *a*, *i*, *u*, også *i*; ligeledes bortfalder *i* efter enhver Flertalsendelse på *-r*.

75. Af Ordene selv bortkastes i denne Sammensætning blot *m* i Fls. H., som altså kommer til at endes på *u*, og fordrer *hi* bortkastet af Kjo., således:

af første Böjningsmåde.

Ent. N.	hjarta-t,	andi-nn,	gata-n,
G.	hjarta-t,	anda-nn,	götu-na,
H.	hjarta-nu,	anda-num,	götu-nni,
E.	hjarta-ns,	anda-ns,	götu-nnar,
Fl. N.	hjörtu-n,	andar-nir,	götur-nar,
G.	hjörtu-n,	anda-na,	götur-nar,
H.	hjörtu-num,	öndu-num,	götu-num,
E.	hjartna-nna;	anda-nna;	gatna-nna.

76. Ved anden og tredie Böjnm. må desuden mærkes, at de Ord af Ha., som fattes *i* i H., modtage heller ikke gjerne Kjos. *i*, som d r e i n g r - i n n, d r e i n g n u m; d a l r i n n, d a l n u m; men de, som kunne modtage et eget *i*, beholde det som oftest, f. E. í s i n u m; rettere end í s n u m; s t ó l i n u m (Snorra-Edda, S. 114) rettere end s t ó l n u m.

77. Til Eksempler må tjene:

af anden Böjningsmåde.

	Intetkön.	*Hankön.*	*Hunkön.*
Ent. N.	skip-it,	konúngr-inn,	eign-in,
G.	skip-it,	konúng-inn,	eign-ina,
H.	skipi-nu,	konúngi-num,	eign-inni,
E.	skips-ins,	konúngs-ins,	eignar-innar,

Fl. N.	skip-in,	konúngar-nir,	eignir-nar,
G.	skip-in,	konúnga-na,	eignir-nar,
H.	skipu-num,	konúngu-num,	eignu-num,
E.	skipa-nna;	konúnga-nna;	eigna-nna.

78. Såsnart en Selvlyd følger efter í, læses det over på denne, og taber sin egen Halvlyd, f. E. silf-rit, málm-rinn, fjöð-rin; dette skönnes af den sædvanlige Forkortelse i gamle gode Håndskrifter: kōg'N for konúng-rinn, o. desl., men det iagttages nuomstunder kun ved Intetkönnet.

79. Alle sammentrukne og uregelrette Former blive, som de ere, f. E. degi-num, katli-num, sálu-nni, álnar-innar; í beholder sin Halvlyd foran n, som: bœndí-nir, fíngí-na. Kun maðí (65) tilföjer Endelsen *-ir* i Fls. N. òg *-i* i G., förend Kjo. tilföjes, altså: mennir-nir (sjælden menninnir), menni-na.

80. Hunkönsord på en enkelt Medlyd bortkaste ofte *hi* af Kjo. i Ents. G., såsom för-na for förina, gröfna for gröfina (Snorra-Edda, S. 138), reið-na for reið-ina; húðna for húðina (Snorra-Edda, S. 144).

81. I de Tilfælde, hvor Navneordet er enstavelset, og endes på en lang Selvlyd eller Tvelyd, beholder man Kjos. *i*, hvor Ordet ellers vilde vedblive at være enstavelset; men bortkaster det, hvor det ellers vilde blive trestavelset; f. E. skrá-in, skrá-na, skrá-nni; ey-in, ey-na, ey-nni (også eyju-nni 66).

82. *af tredie Böjningsmåde.*

	Intetkön.	*Hankön.*	*Hunkön.*
Ent. N.	kne-ït,	kjölr-inn,	bók-in,
G.	kne-ït,	kjöl-inn,	bók-ina,
H.	kne-nu,	kili-num,	bók-inni,
E.	knes-ins,	kjalar-ins,	bókar-innar,
Fl. N.	kne-ïn,	kilir-nir,	bœkŕ-nar,
G.	kne-ïn,	kjölu-na,	bœkŕ-nar,
H.	knjá-num,	kjölu-num,	bóku-num,
E.	knjá-nna;	kjala-nna;	bóka-nna.

83. Den nyere Form trèð, for treït, findes dog og i temmelig gode Håndskrifter.

84. For øvrigt beholdes alle Uregelretheder foran Kjo., ligesom i 2den Böjnm., f. E. mýsnar, dyrnar, eller i Intetk. dyrrin; dog siges brýnnar, med to og ikke med tre *n* (Snorra-E. S. 50).

2. *Tillægsordene.*

85. Denne Ordklasse har megen Overensstemmelse med No.; dog ingenlunde som i Græsk og Latin, hvor begge böjes næsten ganske ens; men snarere som en modsat Ordning, der stykkevis svarer til Navneordenes Indretning. Kjendeordet (74) sættes her altid foran; i slige Tilfælde modtage To. en egen mangelfuld Böjning, som kaldes *den bestemte Form*, og svarer til 1. Hovedart af No., kun at den er langt simplere i Fl., hvor den overalt endes på *-u;* de enkelte Forholdsformer må da skjelnes på det hosståenðe Kjo. eller på andre Ord i Samstilling. Når intet Kjo. eller lignende Bestemmelse står hos, antage To. en ganske forskjellig og meget fuldstændig Böjning, som kaldes *den ubestemte Form*, og svarer til Nos. lukte Hovedart, egentlig til den anden Böjnm.,

da der intet To. gives, som endes på *-e* i Intetks. Fl. eller på *-u* i G. af Hanks. Fl., eller på -ı́ i Hunks. Fl. Den er måskje den oprindelige, og plejer som sådan at afhandles først. Begge Former adskille de tre sædvanlige Kön, og således svarer et enkelt Tos. Böjning til alle 6 Klasser af Nos. 1. og 2. Böjnm. 1. er atter her det simpleste i begge Former, og hjemler sig derved den første Plads.

86. Til fuldstændigt Böjningsmönster må tjene spakt, der går således:

den ubestemte Form.

Ent. N.	spak-t,	spak-ı́,	spök,
G.	spak-t,	spak-an,	spak-a,
H.	spök-u,	spök-um,	spak-ri,
E.	spaks,		spak-rar,
Fl. N.	spök,	spak-ir,	spak-ar,
G.	spök,	spak-a,	spak-ar,
H.		spökum,	
E.		spakra;	

den bestemte Form:

Ent. N.	spaka,	spaki,	spaka,
G. H. E.	spaka,	spaka,	spöku,
Fl. N. G.		spöku,	
H.		spöku *ell.* spökum,	
E.		spöku.	

87. Uagtet Tillægsordene således egentlig kun udgöre én Böjnm., gives der dog adskilligt at iagttage ved Endelsens Forbindelse med Roden. Er det sidste Rodbogstav *đ*, og går der en Selvlyd eller Tvelyd foran dette *đ*, så sammensmælter det

i I. med *-t* til *tt*, som glatt, glaðr, glöð; breitt, breiðr, breið; i ét Tilfælde, nl. gott, góðr, góð, bortfalder desuden Tonetegnet; men går der en Medlyd foran, bortfalder dette *ð* aldeles, som: hart, harðr, hörð; sagt, sagðr, sögð; haft, hafðr, höfð. Det samme skjer i Tostavalsesord, skönt en Selvlyd går foran, som: kallat, kallaðr, kölluð; lagit, lagiðr, lagið; for *kallaðt*, *lagiðt*. — Ligeledes *d* efter en Medlyd, som: vant, vandr, vönd; selt, seldr, seld; geymt, geymdr, geymd. Men af *dd* i Tillægsformerne bortfalder det ene, som: gladt, gladdr, glödd; breidt, breiddr, breidd; mœdt, mœddr, mœdd. — Har Ordet *tt*, tilföjes intet nyt *-t* i I., men dette bliver ligt Hu., som: sett, settr, sett; mœtt, mœttr, mœtt; med mindre Omlyden kan adskille disse Kön, som: latt, lattr, lött; ej heller kan det skilles fra I. af et andet lignende Ord med enkelt *-t*, som: latt, latr, löt; såog hvatt, hvattr, hvött, og hvatt, hvatr, hvöt.

88. De, hvis Rod endes på en tonetegnet Selvlyd, afvige deri, at de fordoble Intetkönsmærket *t*, så og det *r*, som findes i Endelserne *-ri*, *-rar*, i Hunks. H. og E., samt *-ra* i Fls. E., ofte også det *s*, som udgör Endelsen i Is. og Has. E. i Ent. såsom: þrátt, þrár, þrá, þráss, þrárrar, þrárra; auðsætt, auðsær, auðsæ, o. s. v.; mjótt, mjór, mjó; trútt, trúr, trú; nýtt, nýr, ný, nýss, o. s. v. — De med *á* sammendrages sædvanlig, når *a* eller *u* følger efter, således at disse Selvlyde opsluges af *á*; f. E. blá for bláu; blán for bláan, blám for bláum, o. s. v.; ligeledes i den

bestemte Form, som: hinn grái, men G. hinn grá, H. hinum grá, E. hins grá o. s. v. i ethvert lignende Tilfælde; de usammentrukne Former tilhøre den nyere Islandsk, og forekomme næppe i nogen Oldbog af Betydenhed. — Derimod indskøde de gamle undertiden *f* (eller *v*), for at undgå Sammentrækningen, såsom: hátt, hár, há, i Has. G. háfan, H. háfum, háfom (eller hám), bestemt: háfa, háfi, háfa, háfu. Ligeledes mjófa, mjófan, mjófum, og best. mjófa, mjófi o. s. v. Ordet nýtt indskyder derimod *j* foran alle Selvlyde undtagen *i*, altså nýju, nýjan, o. s. v.

89. Nogle To. indskyde *j* og *v* efter den sidste Medlyd, uden at Böjningen derved i nogen Måde forandres, disse svare altså til No. i Nr. 57 og 58; f. E. dökkt (dökt), dökkr, dökk, i Fl. dökk, dökkvir (döcqvir), dökkvar, best. dökkva, dökkvi, dökkva. Det eneste som regelret indskyder *j* er mitt, miðr, mið, altså miðjan, miðja, miðju, miðjum, miðri o. s. v. Fl. forekommer vel næppe i N. (hvor det ellers skulde hedde mið, miðir, miðjar), men vel i de øvrige Fhfr. mið, miðja, miðjar, miðjum, miðra; den bestemte Form fattes. I flere Ord, hvis sidste Rodbogstav er *g* eller *k*, indskydes dog stundum *j* foran *a* og *u*, som frægt, frægr, fræg, G. frægan ell. frægjan, H. frægum ell. frægjum; sekr, sekan ell. sekjan.

90. Enstavelsesord på *r* efter en lang Selvlyd eller Tvelyd ere aldeles regelrette, som: ber-t, ber-r, ber; fœr-t, fœr-r, fœr; kun i nyere Islandsk bortkastes Hankönsmærket *r*, efterdi Ud-

talen er forandret, og Hankönnet blevet ligt Hunkönnet i N. Men hvis Selvlyden er kort og *r* altså fordoblet, da bortfalder blot for Retskrivningens Skyld det ene *r* i I. foran *-t*, og foran de Endelser, som begynde med *r*, for at ikke tre *r* skulle støde sammen; men derimod beholde slige Ord dobbelt *r* i Hunks. N., da Selvlyden ellers vilde blive lang, og Roden forvanskes; f. E, þurt, þurr, þurr; kyrt, kyrr, kyrr. — Hermed stemme de på *s* overens, som: laust, lauss, laus, fordi en Tvelyd går foran, men hvast, hvass, hvöss (ikke hvös), fordi Selvlyden er kort; foran de øvrige Endelser, der begynde med *r*, lider *s* sjælden nogen Forandring, stundum sammensmælter det dog dermed til *ss*. I ét Ord med dobbelt *s* plejer Selvlyden i I. at tonetegnes, nl. víst, viss, viss.

91. Går derimod en Medlyd foran det sidste Rodbogstav *r*, bliver dette til ŕ (aldrig til *ur*) foran *t* og *s*, samt i Enden af Ordene, men til *r* foran en Selvlyd og Endelserne *-ri*, *-rar*, *-ra*, hvor dog atter det ene af de to *r* bortfalder, fordi dobbelt *r* ikke kan udtales efter en Medlyd. Alt dette kan overses af følgende Eksempel:

Ent. N.	fagŕt,	fagŕ,	fögŕ (for fög-ru),
G.	fagŕt,	fagran,	fagra,
H.	fögru,	fögrum,	fagri (f. fagrri),
E.	fagŕs,		fagrar (f. fagrrar),
Fl. N.	fögŕ,	fagrir,	fagrar,
G.	fögŕ,	fagra,	fagrar,
H.	fögrum,		
E.	fagra (f. fagrra),		

best. N. fagra, fagri, fagra,
G. fagra, fagra, fögru, *o.s.v.*

Således findes disse Ord hos de gamle såvel som nyere; f. E. ek brá á mik fagri mynd, Fms. 2, 187. fagrar konu ásjónu, sst. með vitra manna ráði, er et Udtryk, som hyppig forekommer; ligeledes fylltist fagri von, Paradm. S. 167; innu fagrar, sst. 129 o. s. v.

92. De hvis Kjendebogstav er *l* efter en Tvelyd, eller, når det er Tostavelsesord, efter enhver Selvlyd, sammensmælte dette med *r* i Endelsen til *ll* (39), som: heilt, heill, heil, og i Hunks. H. heilli, E. heillar, Fls. E. heilla; gamalt, gamall, gömul, i H. gamalli, E. gamallar, Fls. E. gamalla; så og þagalt el. þögult, þögull, þögul o. s. v. Foran Endelser som begynde med en Selvlyd sammentrækkes disse, altså: gamlan, gamla, gömlu, gömlum, og best. gamla, gamli o. s. v., men heimilt ell. heimult sammendrages ikke. Fölt, fölr, föl sammensmælter ikke sit *lr* til *ll* fordi det er énstavelset, og har en enkelt Selvlyd.

93. I tvende Ord bortfalder *l* foran Intetkönsmærket *t*, *ð*, foruden en anden Afvigelse i Has. G., således: lítið, lítill, lítil, G. i Ha. lítinn (for lítiln), Hu. litla, H. litlu, litlum, lítilli o.s.v. Man ser at Selvlyden bortkaster Tonetegnet, såsnart et Sammenstød af Medlyde følger efter. Skrivemåden lítið for lítit er derimod en simpel Velklangsregel, som iagttages i meget gode Håndskrifter, nl. at Intetkönsmærket *t* ombyttes med ð, såsnart Ordet foran indeholder et *t*, altså og ritað, men bakat o. s. v. Det andet af disse Ord er mikit, mikill, mikil, G. mikit, mikinn, mikla, H. miklu o. s. v.

94. De hvis Kjb. er *n* efter en Tvelyd, eller, om det er Tostavelsesord, efter hvilken som helst Selvlyd, sammensmælte ligeledes *n* med *r* til *nn* (39), som vænt, vænn, væn, G. vænt, vænan, væna, H. vænu, vænum, vænni, og i Hunks. E. vænnar, i Fls. E. vænna. Tostavelsesordene afvige desuden i Hanks. G. og sammendrages, når Endelsen begynder med en Selvlyd, således:

Ent. N.	heiðit,	heiðinn,	heiðin,
G.	heiðit,	heiðinn,	heiðna,
H.	heiðnu,	heiðnum,	heiðinni,
E.	heiðins,		heiðinnar,
Fl. N.	heiðin,	heiðnir,	heiðnar,
G.	heiðin,	heiðna,	heiðnar,
H.		heiðnum,	
E.		heiðinna,	
best. N.	heiðna,	heiðni,	heiðna, o. s. v.

95. På denne Måde böjes alle regelrette Tfr. af Gjos. lukte Hovedart, (som bliver énstavelset i Datiden), f. E. ráðit, ráðinn, ráðin; gefit, gefinn, gefin; tekit, tekinn, tekin o. desl., så og adskillige af første Hovedarts tredie Klasse, (som har Omlyd i Hovedstavelsen), barit, barinn, barin. Men disse Endelser ere, ved en i den ældste danske Tunge ikke usædvanlig Afændring i Udtalen, egentlig isteden for *-it*, *-iðr*, *-ið*, og dette sammendrages ofte med Rodstavelsen, således at *i* udelades, og *ð* hærdes til *d*, eller *t*, hvis Ordets Kjb. er en hård Medlyd, f. E. bart, barðŕ, börð; tamt, tamdŕ, tömd; vakt, vaktŕ, vökt.

Således fremkom i nogle af disse Ord en tredobbelt eller dog dobbelt Form, af hvilke den sammentrukne er den ældre, den på *it*, *inn*, *in* den nyere islandske; i andre beholdtes udelukkende blot én af to. De Ord, som have en dobbelt Skikkelse, antage da sædvanlig en blandet Böjning efter Velklangen, således:

Ent.	*N.*	vakit,	vakinn,	vakin,
	G.	vakit,	vakinn,	vakta,
	H.	vöktu,	vöktum,	vakinni,
	E.	vakins,		vakinnar,
Fl.	*N.*	vakin,	vaktir,	vaktar,
	G.	vakin,	vakta,	vaktar,
	H.		vöktum,	
	E.		vakinna,	
best.	*N.*	vakta,	vakti,	vakta, o. s. v.

Til Beviser for de sammentrukne Formers virkelige Brug hos de gamle må tjene: kraft, Fms. 4, 122 og 176; þaktr, Fms. 2, 305; men þakiðr, Grímnism. 9; dult, Islendíngas. 2, 243; huldr, Snorra-E. S. 136; skilt, Fms. 6, 220. De nyere Former ere: krafit, þakinn, dulit, hulinn, skilit.

96. For øvrigt gives der vel en Del andre Ord, som sammendrages, f. E. auðigt, *rig-t*, Fl. auðug, auðgir, auðgar; málugŕ, málgir; öflugŕ, öflgir o. desl., men få eller ingen uregelrette To. heilagt, -lagŕ, -lög, plejer i de sammentrukne Former at forandre *ei* til *e*, Fl. heilög, helgir, helgar, best. helga, helgi, helga. Roden *ill* plejer at tonetegnes i I., således: íllt, illŕ, ill; og af *saun* sammensmælter *nn* med *t* til *tt*, således:

satt, sanní, sönn; allt, allí, öll fattes den bestemte Form, fordi det i sig selv er så aldeles bestemt.

97. Sammensatte Tillægsord, som endes på *a*, ere aldeles uböjelige, f. E. einskipa, Fms. 7,123; sundrskila, Fms. 11,131. — Men der gives mange, som hos de gamle dog i N. adskille Kön, i det de endes i Ha. på *-i*, og i Hu. på *-a*; f. E. sammœðri, Fms. 6, 50. sammœðra, sst. 7,124; var hann forvitri, Hk. i Fortalen, hon var forvitra, Fms. 6, 56. herhid høre örviti, Fms. 7,158; málóði, Færeyjíngas. S. 218; fulltíði, Egilss. S. 185.

Gradforhöjningen.

98. Den höjere Grad dannes sædvanlig ved Endelsen *-ara*, *ari*, *ari*, som tilföjes således, at dette *ara* o. s. v. sættes isteden for Endelsen *-a* i den bestemte Form af første Grad; og böjes således at den antager kun én Skikkelse, hvad enten den står bestemt eller ubestemt, og af denne gå I. og Ha. i Ent. som den bestemte Form, men Hu. i Ent. og alle Kön i Fl. beholde *-i* overalt, (kun sjælden i H. *-um*); f. E. af spaka dannes den höjere Grad spakara, der går således:

Ent. N.	spakara,	spakari,	spakari,
G. H. E.	spakara,	spakara,	spakari,
Fl. overalt		spakari. (*H.* spökurum).	

Som höjere Grad böjes også handlende Tillægsform af Gjo.; f. E. ætlanda, heyranda, segjanda, ráðanda, gánganda, o. desl. Disse Former have meget ofte lidende Betydning, som: á hitt er lítanda,

der bör ses hen til hint; þetta er þiggjanda, *dette kan modtages*, Rafns Fornaldars. 1, 495.

99. Den höjeste Grad dannes sædvanlig ved Endelsen *-ast*, *astr*, *ust*, som föjes til Roden, således at denne Endelse sættes isteden for *-a* i den første Grads bestemte Form, og böjes som spakt, spakŕ, spök både i den ubestemte og bestemte Form, således:

ubest. N.	spakast,	spakastŕ,	spökust,
G.	spakast,	spakastan,	spakasta, o. s. v.
best. N.	spakasta,	spakasti,	spakasta,
G.	spakasta,	spakasta,	spökustu, o. s. v.

De, der sammentrækkes i første Grad, sammentrækkes også i de höjere Grader, hvor der er samme Grund, nl. at Endelsen begynder med en Selvlyd; f. E. auðgara, auðgari, auðgast, auðgastŕ, auðgust o. desl.

100. Men der gives også i mange Tilfælde en kortere Dannelsesmåde for disse Grader, som består deri at Bindeselvlyden *a* bortfalder, og blot *-ra*, *-ri*, *-ri* i höjere, og *-st*, *-str*, *-st* i höjeste Grad föjes til Roden, eller sættes isteden for *-a* i første Grads best. Form, samt den Omlyd som *r* udkræver indføres i Rodstavelsen (33. 34), hvis den er modtagelig derfor. Böjningen af de således dannede højere Grader er den samme som nys er anført (98. 99); f. E.

hit fagra,	fegra,	-ri,	fegŕst,	fegŕstŕ,	fegŕst;
— lága,	lægra,	-ri,	lægst,	lægstŕ,	lægst;
— lánga,	leingra,	-ri,	leingst,	leingstŕ,	leingst;
ell. langa,	lengra,	-ri,	lengst,	lengstŕ,	lengst;

hit þraungva,	þreingra,	-ri,	þreingst,	-stŕ,	-st;
ell. þröngva,	þrengra,	-ri,	þrengst,	-stŕ,	-st;
hit stóra,	stœrra,	-ri,	stœrst,	-stŕ,	-st;
— únga,	ýngra,	-ri,	ýngst,	-stŕ,	-st;
— þunna,	þynnra,	-ri,	þynnst,	-stŕ,	-st;
— djúpa,	dýpra,	-ri,	dýpst,	-stŕ,	-st;
— dýra,	dýrra,	-ri,	dýrst,	-stŕ,	-st;
— væna,	vænna,	-ni,	vænst,	-stŕ,	-st;

Ordet mjótt, mjór, mjó, *smalt*, hit mjófa, modtager ingen Omlyd, uagtet det erholder de kortere Endelser: mjórra, mjóst, Fms. 7,264.

101. Nogle dannes på begge Måder, således finder man også: djúpara, djúpari, djúpast, -astŕ, -ust, samt dýrara, -ri, dýrast, -astŕ, -ust, de kortere Former tilhøre sædvanlig det gamle Sprog. — Flere erholde den kortere Form i höjere Grad, og den længre i höjeste, såsom: seint, seinna, seinast; sælt, sælla, sælast; nýtt, nýrra, nýjast.

102. Andre ere ganske uregelret dannede, som:

første Grad.		*höjere Gr.*	*höjeste Gr.*
gott,	hit góða,	betra,	bezt-a;
íllt,	— illa,	verra,	verst-a;
vânt,	— vânda,		
mikit	— mikla,	meira,	mest-a;
lítið,	— litla,	minna,	minnst-a;
mart,	(margŕ, mörg),	fleira,	flest;*)
gamalt,	— gamla,	ellra,	ellst-a;
		eldra,	elzt-a.

*) Dette Ord forekommer ikke i den bestemte Form, uden i Fl. hin mörgu, hinir fleiri, hinar flestu, og dette fornemmelig hos de nyere.

103. I nogle Tilfælde findes blot de höjere Grader, dannede af Biord eller Fho., uden nogen første Grad som To.; f. E.

(norðr̊)	nyrðra,	nyrðst, norðast;
(austr̊)	eystra,	austast;
(suðr̊)	syðra,	syðst (synnst);
(vestr̊)	vestra,	vestast;
(fram)	fremra,	fremst;
(aptr̊)	eptra,	epzt, aptast;
(út)	ytra,	yzt;
(inn)	innra,	innst;
(of)	efra,	efst;
(niðr̊)	neðra,	neðst;
(for)	fyrra,	fyrst;
(síð)	síðara,	síðast;
(heldr̊)	heldra,	helzt;
(áðr̊)	æðra,	æðst;
(fjarri)	(firr)	first;
(ná-)	(nær, nærr)	næst.

Af disse have dog fremra og síðara en regelret første Grad, men af forskjellig Betydning og Brug, nl. framt, framr̊, fröm, *fortræffeligt*, *tappert*, som er et digtersk To., og sítt, síðr, síð, *sidt*, *nedhængende*.

104. De, som fattes den best. Form, modtage heller ingen Gradböjning, som allt (96), og de på *-i* eller *-a* (97), samt Tillægsformerne, især de handl. på *-andi*. Uagtet disse Ord fattes Gradböjningen, kunne deres Grad dog stundum forhöjes, ved at sætte Bi. meir, mest, ell. heldr̊, helzt, foran; som og forringes ved minnr̊ (miðr̊), minnst (minzt), ell. síðr̊, sízt.

3. *Stedordene.*

105. *De personlige* have et eget Total i de to første Personer, og af den 3. Pers. et tilbagevisende Sto., som er ens i Ent. og Fl. således:

Ent.	*1. Person.*	*2. Person.*	*3. Pers. tilbv.*
N.	ek (eg),	þú,	—
G.	mik (mig),	þik (þig,	sik (sig),
H.	mer,	þer,	ser,
E.	mín,	þín,	sín,

	Tot.	*Flert.*	*Tot.*	*Flert.*	*Flert.*
N.	vit (við),	ver,	þit,	þer,	—
G.	okkŕ,	oss,	ykkŕ,	yðr,	sik (sig),
H.	okkŕ,	oss,	ykkŕ,	yðŕ,	ser,
E.	okkar,	vâr;	ykkar,	yðvar;	sín.

Den 3. P. fattes I. og Fl., som erstattes af best. Sto. þat, sá, sú; den böjes således:

N.	hann,	hon (hún),
G.	hann,	hana,
H.	hânum (om),	henni,
E.	hans,	hennar.

106. Af E. af de først anførte dannes syv *Ejestedord*, således:

af 1. P. i Ent.	mit, minn, mín;
- 2. - - —	þitt, þinn, þín;
- 3. - tilbv.	sitt, sinnn, sín;
- 1. - i Tot.	okkart, okkarr, okkur;
- 2. - - —	ykkart, ykkarr, ykkur;
- 1. - - Fl.	vârt, vârr, vâr;
- 2. - - —	yðvart, yðvarr, yður.

De tre første böjes som Kjo. (74), på det nær at de erholde dobbelt *t* i I., og tonetegnes i alle de Fhfr., hvor et enkelt *n* følger efter *i*, altså i E. m í n s,

mín s, minnar. — De fire sidste gå som sædvanlige ubest. To., på det nær at de i Has. G. erholde blot *-n* (for *-an*), altså okkarn (ikke okkran), vârn (ikke vâran) o. s. v. For øvrigt sammentrækkes de tre Tostavelsesord som sædvanlig, altså i H. okkru, okkrum, okkari, o. s. v.

107. *De bestemmende Stedord* ere først det uregelr. þat, sá, sú, eller i Fælleskön sjá, og det deraf dannede þetta, þessi, þessi, der gå således:

Ent. N.	þat,	sá,	sú,	þetta,	þessi,	þessi,
G.	þat,	þann,	þá,	þetta,	þenna,	þessa,
H.	því,	þeim,	þeirri,	þessu,	þessum,	þessi (-arri),
E.	þess,	þess,	þeirrar,	þessa,	þessa,	þessar (-arrar),
Fl. N.	þau,	þeir,	þær,	þessi,	þessir,	þessar,
G.	þau,	þá,	þær,	þessi,	þessa,	þessar,
H.		þeim,			þessum,	
E.		þeirra;			þessarra.	

Dernæst Kjo. hit, hinn, hin (74), der også ofte bortkaster *h*, og skrives it, inn, in, eller endog et, enn, en. Samme Ord bruges også som best. Sto. modsat þetta, blot med den Forskjel, at I. i dette Tilfælde erholder dobbelt *t*, altså: hitt, hinn, hin, og Ordet ikke lettelig bortkaster sit *h*, ej heller antager *e*, da det udtales tydeligere og med mere Vægt.

108. *De henvisende* og *spörgende* ere, med Undtagelse af de blot henvisende Småord: er og sem, de samme; nl. hvârt, hvârr, hvâr, *hvilket af to*, og hvert, hverr, hver, *hvilket* (*af mange*). Begge gå som ubest. To., kun at de i Has. G. erholde blot *-n* (for *-an*); det sidste indskyder regelret

j foran Endelser som begynde med *a*, *u*, altså i G. hvert, hvern, hverja, H. hverju, hverjum, hverri. Hos Skaldene findes dog også i Has. G. hverjan, i det mindste i Betydningen *enhver*.

109. Man har også i det oldnordiske Sprog haft et enestående for det meste spörgende Sto. i Ent. således:

	Intetk.	*Fællesk.*
N.	hvat,	hverr (hvarr),
G.	hvat,	hvern (hvarn),
H.	hví,	hveim,
E.	hvess,	hvess,

men heraf bruges i det sædvanlige Sprog kun hvat som Sto., *hvad*, og hví som Biord, *hvorfor*?

110. De *ubestemte* ere dels oprindelige, dels sammensatte af andre, især af de spörgende. Oprindelige ere eitt, einn, ein, der stundum bruges som ubestemt Kjo. eller som *en vis*; også for *ene*, *alene*; det böjes regelret som vænt (94) både i Ent. og Fl. ubest. og best., med den Undtagelse at *nt* i I. sammensmælte til *tt*, og at Has. G. har en dobbelt Form: einn og einan, den sidste bruges blot for *singulum*, *singularem*, altså distributiv.

111. Annat (*aliud*, *alterum*, *secundum*) er meget uregelret, og går som følger:

Ent.	*N.*	annat,	annarr,	önnur,
	G.	annat,	annan,	aðra,
	H.	öðru,	öðrum,	annari,
	E.	annars,	annars,	annarrar,
Fl.	*N.*	önnur,	aðrir,	aðrar,
	G.	önnur,	aðra,	aðrar,
	H.		öðrum,	
	E.		annarra.	

Det fattes den best. Form, og beholder den ubest. uagtet Kjo. sættes foran.

112. Bæði, *begge*, findes blot i Fl. således:

N.	bæði,	báðir,	báðar,
G.	bæði,	báða,	báðar,
H.		báðum,	
E.		beggja.	

113. De vigtigste af de sammensatte eller afledte: hvârttveggja, hvârrtveggi, hvârtveggja, *hvert for sig af to*; af dette Ord böjes begge Dele, hvârt som Nr. 108. er omtalt, og tveggja, der ikke bruges udenfor Sammensætning, som et To. i best. Form, altså i Fl. hvârtveggju, hvârirtveggju, hvârartveggju, o. s. v.

Annathvârt, annarrhvârr, önnurhvâr, *et af to*, *en af Delene*, har ligeledes en dobbelt Böjning i begge Tal, dog især i Ent.; i det nyere Sprog er desuden den sidste Del forblandet med hvert, og findes altså sædvanlig med indskudt *j*, som öðruhverju for öðruhvâru, o. desl.

Man siger også: hvârt (ell. hvat) annat, hvârr annan, hvâr aðra, o. s. v., *hinanden*, og hvert annat, hverr annan, hver aðra, eller endnu bedre med det sidste Ord i Fl. hvert önnur, hverr aðra, hver aðrar, *hverandre*, men i disse Tilfælde sammensættes Ordene ikke.

Hvârigt, hvârigr, hvârig, (ell. hvârugt, o. s. v.), *intet af to*, *ingen af Delene*, böjes som et To. i den ubest. Form.

Sitthvat, ell. sitthvârt, sinnhvârr, sínhvâr svarer til vort *hver sit*, og plejer at skilles ad,

kun således at sitt står först; den sidste Del er det som sædvanlig böjes i de afhængige Fhfr. Hyppigere forekommer sitthvert, sinnhverr o. s. v., f. E. þeir líta sinn í hverja átt, *de se hver til sin Side*, hvor Talen er om tre eller flere.

114. Uden Hensyn til to bruges: eitthvat, *noget*, eng. *some*, ell. vedföjet: eitthvert, einnhverr, einhver, som på Is. N. og G. nær sædvanligvis kun böjer den sidste Del; man finder altså og i Ha. einhverr, især hos de nyere.

115. Nokkut, *noget* (eng. *any*), er sammensat af et ubrug. Ord *nak*, og hvert, hvat, eller hvart, i hvilket sidste *ve* eller *va* sædvanlig er sammentrukket til *u* ell. *o*; det har mangfoldige Skikkelser, af hvilke følgende måskje kan antages at være den ældste og retteste:

Ent. N.	nakkvart,	nakkvarr,	nökkur ell. nokkor,
G.	nakkvart,	nakkvarn,	nakkvara ell. nokkora,
H.	nökkuru,	nökkurum,	nakkvarri,
E.	nakkvars,		nakkvarrar,
Fl. N.	nökkur,	nakkvarir,	nakkvarar,
G.	nökkur,	nakkvara,	nakkvarar,
H.		nökkurum,	
E.		nakkvarra.	

I. hedder også nakkvat, nl. når det udledes af hvat, og i H. nökkví. Men sædvanlig udstrækkes Omlyden i første Stavelse til alle Fhfr., ligesom Sammentrækningen af *ve, va* i anden; således nökkut, nökkurr, nökkur, ofte også nokkut, nokkurr, nokkur, hvilket i det nyere Sprog er blevet almindeligt. De tvende sidste Former sammendrages

også af de nyere, hvor Endelsen begynder med en Selvlyd, som: H. nokkru, nokkrum, nokkurri.

116. Det nægtende Sto., vort *intet*, er sammensat af eitt, einn, ein, og den nægtende Endelse *-gi*, *ki*, det har ligeledes mange uregelrette Former; de ældste og retteste synes at være:

Ent. N.	ekki (for *eitki*),	eingi,	eingi,
G.	ekki,	eingan (eingi),	einga,
H.	eingu (einugi),	eingum,	eingri,
E.	eingis, einkis,	einskis,	eingrar,
Fl. N.	eingi,	eingir,	eingar,
G.	eingi,	einga,	eingar,
H.		eingum,	
E.		eingra.	

Man finder ofte Stavelsen *eing* sammentrukken til *eng*, altså i G. engan, enga; og dette *eng* ombyttet med *öng*, altså: öngan, önga, eller med indskudt *v*, öngvan, öngva, H. öngu, öngum, öngri, ell. endog öngarri, og i E. öngarrar; endelig er dette *öng* også udvidet til *aung*, altså aungan, aunga eller aungvan, aungva. Men i Is. og Has. E. findes næppe flere Afændringer end *ei* eller *e* i Hovedstavelsen; ikke *önkis*, *aunskis*, ell. desl.

117. *De tællende* og *ordnende Stedord* ere:

eitt, einn, ein;	fyrsta, -i, -a;
tvau (tvö), tveir, tvær;	annat, annarr, önnur;
þrjú, þrír, þrjár;	þriðja, þriði, þriðja;
fjögur, fjórir, fjórar;	fjórða, -i, -a;
fimm;	fimta, -i, -a;
sex;	sètta, (sjötta);
sjau (sjö);	sjaunda, sjönda (sjöunda);
átta;	átta, (áttunda);

níu;	níunda;
tíu;	tíunda;
ellifu;	ellifta;
tólf;	tólfta;
þrettán;	þrettánda;
fjórtán;	fjórtánda;
fimtán;	fimtánda;
sextán;	sextánda;
sautján (seytján);	sautjánda (seytjánda);
átján;	átjánda;
nitján;	nitjánda;
tuttugu;	tuttugasta;
tuttugu ok eitt, *o. s. v.*	tuttugasta ok fyrsta *o. s. v.*
þrjátíu;	þrítugasta;
fjörutíu;	fertugasta;
fimtíu;	fimtugasta;
sextíu;	sextugasta;
sjautíu (sjötíu);	sjautugasta (sjötugasta);
áttatíu;	áttatugasta;
níutíu;	nítugasta;
hundrað, tíutíu;	hundraðasta;
hundrað ok tíu, ellifutíu;	hundraðasta ok tíunda;
h. ok tuttugu, stórt hundrað;	h. ok tuttugasta;
tvau hundruð; *o. s. v.*	tvau hundraðasta;
þúsund;	þúsundasta.

118. Af de tællende böjes de fire første, e i t t er alt omtalt (110); de øvrige gå således i Fl. alene:

N.	tvau,	tveir,	tvær,	þrjú,	þrír,	þrjár,
G.	tvau,	två,	tvær,	þrjú,	þrjá,	þrjár,
H.		tveim (tveimr),			þrim (þrimr),	
E.		tveggja;			þriggja;	

N.	fjögur,	fjórir,	fjórar,
G.	fjögur,	fjóra,	fjórar,
H.		fjórum,	
E.		fjögurra.	

Denne sidste Form findes således hos de gamle, f. E. Njálss. S. 8, Fms. 7,74; man finder også den nyere Form fjögra. De rette gamle Former af disse Ord ere ellers ofte uvisse, da de i Oldbøgerne sædvanlig udtrykkes med Tal, og i Udgaverne ofte ere bogstaverede efter den på Island nu gængse Udtale. Hertil kommer Usikkerheden af Betydningen af *au* hos de gamle. Nu omstunder siges altid tvö, sjö, men Overensstemmelsen med þau þeir, þær taler for tvau, som også er den sædvanlige Skrivemåde i Skindbøgerne; og sautján (omsat for *sjaután*, sv. *sjutton*) eller seytján synes klarlig at bevise at sjau har haft en Tvelyd. Det angelsaksiske seofon gör det også rimeligt, at sjau egentlig er sammentrukket for *sjafu*.

119. For de med *-tíu* sammensatte findes også hyppig en anden Form, på *-tigir*, *tigi*, som þrjátigir, þrjátigi, der dog ikke videre böjes, f. E. þrjátigi ok fimm árum, Landn. S. 2, men hvis sidste Del tydelig nok er tagen af No. tigr (tugr, togr, tögr), Fl. tigir, f. E. sex tigir, Sverriss. S. 230. og átta tigir, Hk. 3, 357. — Hundrað er et regelret No. (55); de gamle regnede næsten altid efter store Hundreder, så at hálft hundrað hos dem betyder 60, o. s. v. þúsund (også þúshundrað) er uregelret (62), dog bruges det i det nyere Sprog som Intetkönsord i begge Tal (= skip) i Samstilling med No.

120. Nærmere de ordnende Tieres Afledsendelse ere nogle, som man kunde kalde *de indbefattende*, svarende til de lat. på *-arium*, *-arius*, *-aria;* de dannes dels med Endelsen *-tugt*, *tugr*, *-tug*, (*-togt* ell. *-tögt* o. s. v.) dels med *-rætt*, *ræðr*, *-ræð*, således:

tvítugt, tugr, tug; åttrætt, -rœðr, rœð;
þrítugt; nírœtt;
fertugt; tírœtt;
fimtugt; ellifurœtt;
sextugt; tólfrœtt.
sjautugt, (sjötugt);

Til at udtrykke de halve Tiere sammensætter man disse Ord med hálft, hálfr, hálf således: hálfþrítugt (skip), hálffertogr (maðr) o. s. v., som da tilkjendegive at 5 må drages fra de hele Tieres Belöb; med andre Ord, at den sidste Tier kun er halv, f. E. halffertogr ɔ: 35 *År gammel*, hálfáttrœðr, 75 *År gammel*, o. desl.

4. *Gjerningsordene.*

121. Denne talrige Ordklasse inddeles ligesom No. (41) i to Hovedarter, *den åbne* med en Selvlyd i Endelsen, og *den lukte* med en Medlyd; disse tvende Hovedarter adskille sig også kjendelig derved, at den åbne bliver flerstavelset i Dat., den lukte enstavelset med Omlyd. Den åbne Hovedart deler sig atter i tre Klasser: den ene trestavelset i Dat., den anden tostavelset, den tredie tostavelset med Omlyd. Den lukte Hovedart deler sig først i to Böjningsmåder, om man så vil kalde dem, den ene hvor Omlyden blot strækker sig til Datiderne i frems. og bet. Måde, men lid. Tillægsform atter antager samme Selvlyd i Hovedstavelsen som Nutiderne (især bet. og byd.); den anden fortsætter Datidernes Omlyd i lid. Tf., skönt med nogen Afændring. Hver af disse to Böjningsmåder deler sig atter i tre Klasser efter den forskjellige Omlyd i Datiden. Man kan således, når den første Hoved-

art regnes for at udgöre en enkelt Böjningsmåde, i det oldnordiske, ligesom i Angelsaksisk og andre beslægtede Sprog, antage tre Böjningsmåder til Gjo., hver med tre Klasser, i alt ni Klasser, til hvilke ethvert regelret, ja endog uregelret, Gjo. mer eller mindre tydelig lader sig henføre.

122. Til Oversigt må tjene følgende Tabel:

Den åbne Hovedart.

1. *Böjningsmåde.*

	Nutid.	*Datid.*	*Biform.*
1. Klasse:	ek ætla,	ætlaða,	ætlat;
2. —	- heyri,	heyrða,	heyrt;
3. —	- spyr,	spurða,	spurt.

Den lukte Hovedart.

2. *Böjningsmåde.*

1. Klasse:	ek drep,	*byd.* drep, drap,	drepit,
2. —	- ræð,	— ráð, rèð,	ráðit;
3. —	- dreg,	— drag, dró,	dregit.

3. *Böjningsmåde.*

1. Klasse:	ek renn,	rann,	*Fl.* runnum,	runnit;
2. —	- lít,	leit,	— litum,	litið;
3. —	- býð,	bauð,	— buðum,	boðit.

123. Det bemærkes i Almindelighed, at frems. og bet. Måde adskille de to Tider, Nutid og Datid; byd. M. har blot Nutid. Afledsformerne, nemlig Nf., handl. Tf. og lid. Tf., udgöre ligeledes kun enkelte Former hver, undtagen for så vidt de tvende sidste böjes som To.; Biformen (Supinum) er intet andet end Intetk. af lid. Tf. Lideformen endes sædv. på *st*, i det ældste Sprog *sk*, hvilket blot er en Sammentr. af *sik*, der ligesom i de slaviske Sprog er udstrakt til alle Personer; denne Form er derfor også sædv. tilbagevirk. ell. gjenvirk. (refleksiv ell. resiprok), hvorimod den egentlige Lideform som alleroftest udtrykkes ved Omskrivning, ligesom i Tysk.

124. Den åbne Hovedart, el-

		1. *Klasse.*	2. *Klasse.*	3. *Klasse.*
Fremsætt.		*Handleformen.*		
Nut. Ent.	1.	ę̨k kalla,	brenni,	tel,
	2.	þú kallar,	brennir,	telr,
	3.	hann kallar,	brennir,	telr,
Fl.	1.	ver köllum,	brennum,	teljum,
	2.	þer kallit,	brennit,	telit,
	3.	þeir kalla,	brenna,	telja,
Dat. Ent.	1.	ek kallaða (i),	brenda (i),	talda (i),
	2.	þú kallaðir,	brendir,	taldir,
	3.	hann kallaði,	brendi,	taldi,
Fl.	1.	ver kölluðum,	brendum,	töldum,
	2.	þer kölluðut,	brendut,	töldut,
	3.	þeir kölluðu,	brendu,	töldu,
Betingende				
Nut. Ent.	1.	ek kalla (i),	brenna (i),	telja (teli),
	2.	þú kallir,	brennir,	telir,
	3.	hann kalli,	brenni,	teli,
Fl.	1.	ver kallim,	brennim,	telim,
	2.	þer kallit,	brennit,	telit,
	3.	þeir kalli,	brenni,	teli,
Dat. Ent.	1.	ek kallaði (a),	brendi (a),	teldi (a),
	2.	þú kallaðir,	brendir,	teldir,
	3.	hann kallaði,	brendi,	teldi,
Fl.	1.	ver kallaðim,	brendim,	teldim,
	2.	þer kallaðit,	brendit,	teldit,
	3.	þeir kallaði,	brendi,	teldi,
Byd. Nut. Ent.	2.	kalla (-ðu),	brenn (-du),	tel (-du),
Fl.	1.	köllum (ver),	brennum,	teljum,
	2.	kallit (þer),	brennit,	telit,
Nf.	at	kalla,	brenna,	telja,
Tf.		kallanda, i,	brennanda, i,	teljanda, i,
Bif.		kallat;	brent;	talit (talt);

ler første Böjningsmåde.

		1. *Klasse.*	2. *Klasse.*	3. *Klasse.*
Fremsætt.		*Lideformen.*		
Nut. Ent.	1.	kallast,	brennist,	telst,
	2.	kallast,	brennist,	telst,
	3.	kallast,	brennist,	telst,
Fl.	1.	köllumst,	brennumst,	teljumst,
	2.	kallizt,	brennizt,	telizt,
	3.	kallast,	brennast,	teljast,
Dat. Ent.	1.	kallaðist,	brendist,	taldist,
	2.	kallaðist,	brendist,	taldist,
	3.	kallaðist,	brendist,	taldist,
Fl.	1.	kölluðumst,	brendumst,	töldumst,
	2.	kölluðuzt,	brenduzt,	tölduzt,
	3.	kölluðust,	brendust,	töldust,
Betingende				
Nut. Ent.	1.	kallist,	brennist,	telist,
	2.	kallist,	brennist,	telist,
	3.	kallist,	brennist,	telist,
Fl.	1.	kallimst,	brennimst,	telimst,
	2.	kallizt,	brennizt,	telizt,
	3.	kallist,	brennist,	telist,
Dat. Ent.	1.	kallaðist,	brendist,	teldist,
	2.	kallaðist,	brendist,	teldist,
	3.	kallaðist,	brendist,	teldist,
Fl.	1.	kallaðimst,	brendimst,	teldimst,
	2.	kallaðizt,	brendizt,	teldizt,
	3.	kallaðist,	brendist,	teldist,
Byd.Nut.Ent.	2.	kallast-u,	brenst-u,	telst-u,
Fl.	1.	köllumst(ver),	brennumst,	teljumst,
	2.	kallizt (þer),	brennizt,	telizt,
Nf.	at	kallast,	brennast,	teljast,
Tf.		(kallandist),	(brennandist),	(teljandist),
Bif.		kallazt;	brenzt;	talizt (talzt).

125. I adskillige af de personl. Endelser finder en Vaklen Sted; jeg har her antaget dem for regelrette, der synes bedst begrundede i Sprogets Bygning. Den 1. P. i Nut. erholder undertiden Tilsætning af *r*, og bliver lig den 2. og 3. som ek kallar, ek brennir, ek telr, men dels den bedste og hyppigste Brug, dels Sammentrækningen kallag, brennig, telk, for kalla ek o. s. v., hyggig ell. hykk, Fms. 7, 29. 21. for hygg ek, o. desl., beviser Uægtheden af dette *r*.

126. Den 1. P. i Dat. antages rettere at endes på *a*, end på *i*, fordi den foregående Del af Ordet her altid har de Selvlyde, som svare til Endelsen *a*, hvilke derfra udstrækkes til de øvrige Personer, aldrig de der passe til Endelsen *i*, undtagen hvor de ere indkomne allerede i Nut. formedelst Afledningen med 1. Persons End. *i* (som brenni af brann), og derfra udstrakte til hele Ordet i enhver Böjning.

127. Den 1. P. i bet. Nut. antages af samme Grund rettere at have -*a* end -*i*; en temmelig hyppig Brug taler desuden for begge Dele; skönt visse gode Håndskrifter, ligesom ved en egen Sprogart, foretrække -*i*, f. E. *A*, hvorefter 7. Bd. af Fms. er trykt, bruger sædvanlig -*i*, men den langt yngre Hrokkinskinna -*a*. Sammentrækninger som hugðak, Lodbrkv. 24. munak, Snorra E. 35. tale også for Endelsen -*a* i disse Tilfælde. Den 1. P. i Fl. af bet. Nut. har derimod -*im*, dels efter Overensstemmelsen med alle de øvrige Pers. Endelser, dels efter en temmelig regelret Brug hos de gamle; i det nyere Sprog er denne P. aldeles falden sammen med den tilsvarende i frems. Nut. (köllum, brennum, teljum).

128. Også den 1. P. i bet. Dat. erholder stundum -*a* for -*i* hos de gamle, især Skaldene; men dette synes mindre rigtigt i Følge Hovedstavelsens Selvlyd, som altid (på 1. Klasse nær, fordi den er trestavelset) erholder den Omlyd, der passer til Endelsen -*i*, aldrig den der passer til -*a*; altså mindre sprogrigtigt: Snorra E. 97. vekþa ek,

bæþa ek for vækti ek, bæði ek, med mindre man vilde gå ud fra 3. P., som da måskje burde sættes på 1. Plads, ligesom i de østerlandske Sprog. — Men i Fl. er det aldeles rigtigt, at 1. Person endes på *-im*, og 2. på *-it*, uagtet man i sildige Håndskrifter finder *-um*, *-ut*, dog i alle Gjo., undtagen dem af 1. Kl., med den Omlyd i Hovedstavelsen, som Endelsen *-i* udfordrer, f. E. kölluðum, kölluðut, brendum, brendut, teldum, teldut; den 3. P. derimod findes kun i den nyere isl., især nordlandske, Sprogart på *-u*, som: kölluðu, brendu, teldu, uagtet slige Former vel fra ganske ny Afskrifter eller ved urigtig opløste Forkortelser eller anden Skødesløshed kunne være indkomne hist og her i gamle Verker. Endog de to første P. på *-um*, *-ut* ere vel for det allermeste falske, hvor de forekomme i Sagaerne, især hos Skaldene, f. E. værom Hk. 1, 163. L. 5, hvor den eneste Skindbog (*E*) har várom i frems. M. Dette gælder nl. for alle Böjnmr.

129. Det er mærkeligt at byd. M. i Fls. 1. og 2. P. altid stemmer overens med frems., ikke med bet. Nut. Derimod erstattes den 3. P. i begge Tal bestandig med bet. Mådes; f. E. Nj. 67: köllum karl enn skegglausa! og Sverriss. S. 185:

Týnom Birkibeinum!
beri Sverrir hlut verra! o. s. v.

130. I tilbagevirk. Gjo. finder man ofte både i Nut. og Dat. Fls. Endelse i 1. P., *-umst*, anvendt i 1. P. i Ent., såsom: eigi berjumst ek, Fms. 6, 25. ek hugðumst, Snorra E. 97.

131. Flertallets Endelser bortkaste i 1. P. *-m*, i 2. P. *-t* (*ð*), når Stedordene følge umiddelbar efter. Dette finder altså især Sted i byd. M., såsom megu ver, megu þit. N. 17; föru ver! fari þer! stundum endog skönt Stedordet er udeladt. Men

denne Regel tilsidesættes ofte i mange gode gamle Håndskrifter.

132. *Den første Klasse* er meget regelret; naturligvis modtage de Ord, som ikke have *a* i Hovedstavelsen, ingen Omlyd dèr, f. E. ek skipa, ver skipum, ek skipaða, ver skipuðum; ikke en Gang de der have væsentligt *ö*, forandre det til *a*, skönt det *u* i Endelsen, som synes at have foranlediget Antagelsen af *ö* i Hovedstavelsen, bortfalder, og Endelsen indeholder *a*, f. E. ek fjötra, ver fjötrum, ek fjötraða, ver fjötruðum, fjötrat.

133. *Den anden Klasse* har nogle Uregelretheder, som for det meste følge deraf, at dens Kjendeselvlyd (*-i*) bortfalder i Dat. og lid. Tf. foran Endelsen, hvis Medlyd da kommer til at støde sammen med Rodens sidste Medlyd. Denne forenkles da sædvanlig hos de gamle, hvis den var dobbelt, som:

byggi,	bygða,	bygt,	-gðr, -gð,
hnykki,	hnykta,	hnykt,	-ktr, -kt;
kippi,	kipta,	kipt,	-ptr, -pt;
kenni,	kenda,	kent,	-dr, -d;
stemmi,	stemda,	stemt,	-dr, -d;
hvessi,	hvesta,	hvest,	-tr, -t.

134. Endelsen påvirkes endnu mere af Rodens sidste Medlyd; den bliver nl. *-ta* efter *p*, *t*, *k*, *s*; *-da* efter *b*, *ð* (som da selv forvandles til *d*), *fl*, *gl*, *fn*, *gn*, *m*; *-ða* efter *f*, *g*, *r*, og enhver Selvlyd; men mister ganske sit *-t* efter *tt* ell. *t* med en anden Medlyd foran, sit *-d* efter *nd* og desl., sit *-ð* efter *rð*, såsom:

steypi,	steypta,	steypt,	-ptr, -pt;
veiti,	veitta,	veittr,	-ttr, -tt;

krœki,	krœkta,	krœkt,	-ktr,	-kt;
læsi,	læsta,	læst,	-str,	-st;
kembi,	kembda,	kembt,	-bdr,	-dr;
reiði,	reidda,	reidt,	-ddr,	-dd;
efli,	eflda,	eflt,	-ldr,	-ld;
nefni,	nefnda,	nefnt,	-ndr,	-nd;
flæmi,	flæmda,	flæmt,	-mdr,	-md;
deyfi,	deyfða,	deyft,	-fðr,	-fð,
vígi,	vígða,	vígt,	-gðr,	-gð;
læri,	lærða,	lært,	-rðr,	-rð;
þjái,	þjáða,	þjáð,	-ðr,	-ð;
hitti,	hitta,	hitt,	-ttr,	-tt;
vænti,	vænta,	vænt,	-tr,	-t;
heimti,	heimta,	heimt,	-tr,	-t;
sendi,	senda,	sent,	-dr,	-d;
virði,	virða,	virt,	-ðr,	-ð.

135. De som have *lg*, *ng* erholde i nogle gamle Oldbøger *lgða*, *ngða*; i andre meget gode *lgda, ngda*; som fylgda, tengda, Fms. 7. Bd. — De som have *l*, *n* erholde dels *-da*, dels *-ta*, som: felli, fellda (felda); mæli, mælta; sýni, sýnda; ræni, rænta.

136. De, hvis sidste Medlyd er *g* ell. *k*, endog med en Medlyd endnu foran, bortkaste ikke overalt Kjendeselvlyden *i*, men forandre den til *j*, og beholde den således foran Endelserne *-a* og *-u*, som: byggi, ver byggjum, þeir byggja, at byggja, byggjanda; ligeledes: ver hnykkjum, krœkjum, vígjum; ek fylgi, ver fylgjum; ek syrgi, ver syrgjum; ek teingi, ver teingjum; ek fylki, ver fylkjum; ek merki, ver merkjum; ek þeinki, ver þeinkjum.

137. Man bemærker let at denne Klasse ingen Omlyd modtager, fordi den alt i 1. P. (formedelst Kjendeselvl. -*i*) har erholdt en Omlyd, som siden fortsættes uden Hensyn til de ny Endelser. Med nogle Ord er dette dog ikke Tilfældet; det synes at disses Kjendeselvlyd egentlig skulde være *e* (ikke *i*), men da de tillige have andre Uregelretheder, vilde det kun nytte lidet, at göre dem til en egen Klasse. De vigtigste ere:

dugi,	at duga,	dugða,	*bet.*	dygði,	dugat;
vaki,	- vaka,	vakta,	—	vekti,	vakit, -inn, -in;
kaupi,	- kaupa,	keypta,	—	keypti,	keypt, -tr, t;
þoli,	- þola,	þolda,	—	þyldi,	þolat;
þori,	- þora,	þorða,	—	þyrði,	þorat;
uni,	- una,	unda,	—	yndi,	unat;
vari,	- vara,	varða *ell.* varaða, -i,			varat;
trúi,	- trúa,	trúða,	*bet.*	trýði,	trúat;
næ,	- ná,	náða,	—	næði,	náð;
lè (ljæ)	- ljá,	lèða,	—	lèð, -i,	lèð.

138. Hertil kan henføres Hjælpeordet hefi, *har*, der går således:

Fremsættende

Nut. Ent.	1.	hefi (-ir),
	2. 3.	hefir,
Fl.	1.	höfum,
	2.	hafit,
	3.	hafa,
Dat. Ent.	1.	hafða,
	2.	hafðir,
	3.	hafði,
Fl.	1.	höfðum,
	2.	höfðut,
	3.	höfðu,

Betingende

Nut. Ent.	1.	hafa (i),
	2.	hafir,
	3.	hafi,
Fl.	1.	hafim,
	2.	hafit,
	3.	hafi.

Betingende			*Bydende*		
Dat. Ent.	1.	hefði (a),	*Nut. Ent.*	2.	haf-ðu,
	2.	hefðir,	*Fl.*	1.	höfum,
	3.	hefði,		2.	hafið,
Fl.	1.	hefðim,	*Afledsformer*		
	2.	hefðit,	*Nf.*		at hafa,
	3.	hefði,	*hl. Tf.*		hafanda, -i,
			Bif. og lid. Tf.		haft, -fðr, höfð.

139. I Nut. foregår undertiden Omlyd, som:

Ent.	1.	vaki,	næ,	veld,
	2. 3.	vakir,	nær,	veldr,
Flert.	1.	vökum,	nám (*f.* náum),	völdum,
	2.	vakit,	náit,	valdit,
	3.	vaka,	ná (*f.* náa),	valda.

Den sidstanførte Nut. tilhører et meget uregelret Gjo., som hedder i Dat. olli, (Jómsvs. S. 143), bet. ylli, Bif. valdit (Jómsvs. S. 145), nu ollat, Nf. valda, nu olla. Blot i Bif. afviger: lifi, lifði, lifat.

140. ***Den tredie Klasse*** bliver enstavelset i Nuts. Ent., men indskyder *j* i alle Nutider foran de Endelser, som begynde med *a*, *u*; i Dat. har den, som forrige Kl., *-ta*, *-da* ell. *-ða*, kun mere regelret altid *-da* efter *l*, *n*; i lid. Tf. har den snart den sammentr. Form, snart den blandede (95). Datiden og lid. Tf. har egentlig kun en dobbelt Omlyd, nl. enten *e* til *a* eller *y* til *u*, som overses af følgende Eksempler:

glep,	at glepja,	glapta,	glepti,	glapit (glapt);
let,	- letja,	latta,	letti,	latt;
vek,	- vekja,	vakta,	vekti,	vakit (95);

kveð,	at kveðja,	kvadda,	kveddi,	kvadt;
vel,	- velja,	valda,	veldi,	valit;
ven,	- venja,	vanda,	vendi,	vanit;
tem,	- temja,	tamda,	temdi,	tamit;
kref,	- krefja,	krafða,	krefði,	krafit (kraft);
legg,	- leggja,	lagða,	legði,	(lagit) lagt;
ber,	- berja,	barða,	berði,	barit (bart);
flyt,	- flytja,	flutta,	flytti,	flutt;
lyk,	- lykja,	lukta,	lykti,	lukt;
þys,	- þysja,	þusta,	þysti,	þust;
ryð,	- ryðja,	rudda,	ryddi,	rudt;
hyl,	- hylja,	hulda,	hyldi,	(hult) hulit;
styn,	- stynja,	stunda,	styndi,	(stunt) stunit;
rym,	- rymja,	rumda,	rymdi,	rumt;
tygg,	- tyggja,	tugða,	tygði,	tuggit;
spyr,	- spyrja,	spurða,	spyrði,	spurt;
lý,	- lýja,	lúða,	lýði,	lúit, (lúð).

141. Uregelret i Bif. er: hygg, hugða, hugat. — Følgende fem Ord modtage ingen Omlyd:

set,	at setja,	setta,	setti,	sett;
sel,	- selja,	selda,	seldi,	selt;
skil,	- skilja,	skilda,	skildi,	(skilt) skilit;
vil,	- vilja,	vilda,	vildi,	viljat;
flý,	- flýja,	flýða,	flýði,	flýit.

Af disse har desuden vil hos de gamle sædvanlig i 2. og 3. P. vill (for *vilr*), undertiden i 2. P. villtu eller vilt, som er den nyere Form, i Nf. ofte vildu for vilja.

Følgende fem afvige i Nutiden:

segi,	at segja,	sagða,	segði,	sagt;
þegi,	- þegja,	þagða,	þegði,	þagat;
þykki,	- þykkja,	þótta,	þætti,	þótt;

når dette Ord bruges upersl., findes sædvanlig i Nut. þykk, (þikki) for þykkir.

yrki,	at yrkja,	orta, / yrkta;	yrti, / yrkti,	ort, / yrkt,
sœki,	- sœkja,	sótta,	sœtti,	sótt.

142. En halv Snes Ord ligne denne Klasse i Dat., men den lukte Hovedarts Dat. i Nutiden, foruden adskillige andre Uregelretheder, såsom:

ann,	at unna,	unna,	ynni,	unt;
kann,	- kunna,	kunna,	kynni,	kunnat;
man,	- muna,	munda,	myndi,	munat;
man, / mun,	- mundu, / - munu,	munda,	myndi, / mundi,	*(fattes)*;
skal,	- skyldu, / - skulu,	skylda,	skyldi,	*(fattes)*;
þarf,	- þurfa,	þurfta,	þyrfti,	þurft;
á,	- eiga,	átta,	ætti,	átt;
má,	- mega,	mátta,	mætti,	mátt;
kná,	- knega,	knátta,	knætti,	(knátt);
veit,	- vita,	vissa,	vissi,	vitað.

Fra a n n må skilles et regelrettere Ord: u n n i, u n t a, y n t i, u n t. For k n á findes også k n á i, k n á ð a, k n á ð.

143. Nutidens Egenheder i disse Ord bestå fornemmelig deri, at 1. og 3. P. ere lige, og 2 P. erholder Endelsen *-t*, eller *-st*, hvis Ordets Kjb. er *t*, hvilket dog kun finder Sted i det ene Ord v e i t; 2. P. i Fl. har i nogle af Ordene *-ut*, i andre *-it*; 3. P. i Fl. har oftere *-u* (*o*) hos de gamle, *-a* hos de nyere, således:

Ent.	1. 3.	kann,	skal,	á,	veit,
	2.	kant,	skalt,	átt,	veizt,
Fl.	1.	kunnum,	skulum,	eigum,	vitum,
	2.	kunnit,	skulut,	eigut (it),	vitið (uð),
	3.	kunna;	skulu;	eigu (a);	vita (u).

144. Den lukte eller kun-

Anden Böjningsmåde.

	1. Klasse.	2. Klasse.	3. Klasse.
Fremsættende			
Nut. Ent. 1.	gef,	læt,	fer,
2. 3.	gefr,	lætr,	ferr,
Fl 1.	gefum,	látum,	förum,
2.	gefit,	látið,	farit,
3.	gefa,	láta,	fara,
Dat. Ent. 1.	gaf,	lèt,	fór,
2.	gaft,	lèzt,	fórt,
3.	gaf,	lèt,	fór,
Fl. 1.	gáfum,	lètum,	fórum,
2.	gáfut,	lètuð,	fórut,
3.	gáfu,	lètu,	fóru,
Betingende			
Nut. Ent. 1.	gefa (i),	láta (i),	fara (i),
2.	gefir,	látir,	farir,
3.	gefi,	láti,	fari,
Fl. 1.	gefim,	látim,	farim,
2.	gefit,	látið,	farit,
3.	gefi,	láti,	fari,
Dat. Ent. 1.	gæfi (a),	lèti (a),	fœri (a),
2.	gæfir,	lètir,	fœrir,
3.	gæfi,	lèti,	fœri,
Fl. 1.	gæfim,	lètim,	fœrim,
2.	gæfit,	lètið,	fœrit,
3.	gæfi,	lèti,	fœri,
Byd. Nut. Ent. 2.	gef (-ðu),	lát (-tu),	far (-ðu),
Fl. 1.	gefum,	látum,	förum,
2.	gefit,	látið,	farit,
Nf.	at gefa,	láta,	fara,
Tf.	gefanda, i,	látanda, i,	faranda, i,
Bif.	gefit;	látið;	farit;

stigere Hovedart.

Tredie Böjningsmåde.

	1. Klasse.	*2. Klasse.*	*3. Klasse.*
Fremsættende			
Nut. Ent. 1.	brenn,	gríp,	skýt,
2. 3.	brennr,	grípr,	skýtr,
Fl. 1.	brennum,	grípum,	skjótum,
2.	brennit,	grípit,	skjótið,
3.	brenna,	grípa,	skjóta,
Dat. Ent. 1.	brann,	greip,	skaut,
2.	brant,	greipt,	skauzt,
3.	brann,	greip,	skaut,
Fl. 1.	brunnum,	gripum,	skutum,
2.	brunnut,	griput,	skutuð,
3.	brunnu,	gripu,	skutu,
Betingende			
Nut. Ent. 1.	brenna (i),	grípa (i),	skjóta (i),
2.	brennir,	grípir,	skjótir,
3.	brenni,	grípi,	skjóti,
Fl. 1.	brennim,	grípim,	skjótim,
2.	brennit,	grípit,	skjótið,
3.	brenni,	grípi,	skjóti,
Dat. Ent. 1.	brynni (a),	gripi (a),	skyti (a),
2.	brynnir,	gripir,	skytir,
3.	brynni,	gripi,	skyti,
Fl. 1.	brynnim,	gripim,	skytim,
2.	brynnit,	gripit,	skytið,
3.	brynni,	gripi,	skyti,
Byd. Nut. Ent. 2.	brenn,	gríp,	skjót,
Fl. 1.	brennum,	grípum,	skjótum,
2.	brennit,	grípit,	skjótið,
Nf.	at brenna,	grípa,	skjóta,
Tf.	brennanda, i,	grípanda, i,	skjótanda, i,
Bif.	brunnit;	gripit;	skotit.

145. Som en Egenhed ved Nuts. Böjning i den lukte Hovedart anføres, at hvor Kjb. er *s*, erholder den 2. og 3. P. i Ent. ikke *-r*, men den anden får *-t*, og den 3. bliver lig den første, f. E. ek les, þú lest, hann les, Dat. las, Bif. lesit; ek blæs, þú blæst, hann blæs, Dat, blès, Bif. blásit; ek rís, þú ríst, hann rís, Dat. reis, Bif. risit; ek frýs, þú frýst, hann frýs, Dat. fraus, Bif. frosit. Dette tilhører dog rimeligvis blot det nyere islandske, og ikke det rette oldnordiske Sprog, hvor Endelsen ud. Tv. også i disse Ord har været *r*, som sammensmæltede med *s* til *ss*, f. E. ek eys, þú eyss, Lokagl. 4, hann eyss, ver ausum, Dat. jós, Bif. ausit. Således også ek vex, þú vex (ikke þú *vext*), Snorra E. 114, hann vex, sst. ver vöxum, Dat. vóx, ell. óx, Bif. vaxit. Det nyere Sprog udvider sædvanlig nysanførte Regel til de Ord, hvis Kjb. er *r*, som eg fer, þú ferð, hann fer, for ek fer, þú ferr, hann ferr, hvilket altid regelret findes hos de gamle.

146. *Den anden Böjningsmådes* 1. *Kl.* indeholder adskillige afvigende Ord, såsom:

ek tred,	at troða,	trað,	tráðum,	træði,	troðit;
- kem,	- koma,	kvam,	kvámum,	kvæmi,	komit;
- sef,	- sofa,	svaf,	sváfum,	svæfi,	sofit;
- get,	- geta,	gat,	gátum,	gæti,	getið;
- get,	- geta,	gat,	gátum,	gæti,	getað;
- et,	- eta,	át -um,		æti,	etið;
- veg,	- vega,	vá -gum,		vægi,	vegit;
- ligg,	- liggja,	lá -gum,		lægi,	legit;
- þigg,	- þiggja,	þá -gum,		þægi,	þegit;
- se,	- sjá,	sá -m,		sæi,	sèt (sèð).

For kvam o. s. v. findes ofte kom-um, kæmi. Man finder også i Ent. af Dat. vág, lág, þág, men sjælden, den 2. P. er þú vátt (Nj. 203), ikke

vágt. Se sammentrækkes overalt hvor *u* kommer efter *a*, f. E. i Nut. sjám (ver), Hk. 1., 163 og i Dat. sáð (þer), Nj. 8. Den lid. Tf. indskyder *j* overalt foran *e*, eller antager Tonetegn, således: i I. sèt (ell. sèð), Ha. sènn, Fms. 5, 249. eller sèðr, Hu. sèn.

147. Herhid hører også Hjælpeordet ek em:

	Fremsættende	*Betingende*	*Bydende*
Nut. Ent.	ek em (er),	se,	veri,
	þú ert,	ser,	ver-tu (verir),
	hann er,	se,	veri,
Fl.	ver erum,	sem,	verum,
	þer erut,	seð,	verit,
	þeir eru,	se,	veri.
Dat. Ent.	ek var,	væri (a),	*Afledsformer:*
	þú vart,	værir,	*Nf.* at vera,
	hann var,	væri,	*Tf.* veranda, i,
Fl.	ver vårum,	værim,	*Bif.* verit.
	þer vårut,	værit,	
	þeir våru,	væri,	

148. Nogle have uregelret Omlyd i Bif., som:

nem,	at nema,	nam,	námum,	næmi,	numit;
bregð,	- bregða,	brá,	brugðum,	brygði,	brugðit;
ber,	- bera,	bar,	bárum,	bæri,	borit;
sker,	- skera,	skar,	skárum,	skæri,	skorit;
stel,	- stela,	stal,	stålum,	stæli,	stolit;
fel,	- fela,	{ fal, (fól,	fálum, fólum),	fæli,	falit, fólgit. }

149. *Den* 2. *Kl.* har kun få afvigende, som:

heit,	at heita,	hèt -um, -i,	heitið;
heiti,	- heita,	hèt -um, -i,	heitið;
hángi,	- hánga,	hèkk, hèngum, -i,	hángit;
geing,	- gánga,	gekk, gengum, -i,	gengit;
fæ,	- fá,	fèkk, fengum, -i,	fengit.

150. Til denne Klasse kunne henføres nogle i Dat. ganske uregelrette:

ný,	núa,	nera, -rum, -ri,	núit;
snýr,	snúa,	snera (Nj. 95), -rum, -ri,	snúit;
rœ,	róa,	rera, -rum, -ri,	róit;
grœ,	gróa,	grera, -rum, -ri,	gróit.

Dats. Böjning ligner dèn i 1. Böjnm.: altså i 2. P. nerir, 3. neri, o. s. v. I det ældre Sprog findes også *ö* ell. *ey* for *œ* i Dat., og i det nyere Sprog *è*, som: nèra ell. nèri, snèri o. s. v. Ordet ræð, rèð, som er regelret hos de gamle, findes i Dat. hos de nyere med tilföjet *i*, rèði.

151. I *den* 3. *Kl.* mærkes især fölgende Afvigelser:

sver,	sverja,	svarði, / sór,	svörðum, / sórum,	sverði, / sœri,	svarit;
stend,	standa,	stóð	-um,	stœði,	staðit;
slæ,	slá,	sló	-gum,	slœgi,	slegit;
flæ,	flá,	fló	-gum,	flœgi,	flegit;
hlæ,	hlæja,	hló	-gum,	hlœgi,	hlegit;
dey,	deyja,	dó	-gum,	dœgi,	dáit;
spý,	spýja,	spjó	-m,	—	spúit.

Man finder også i Dats. Ent. slóg, flóg, lóg, dóg, men sjælden; hyppigere er det at *g* udelades i Fl. og bet. Dat., som slóum, dóu, hlœi (Fms. 2, 152).

152. Nogle have en aldeles uregelret Form i Fl. af Dat. samt i bet. Dat., som:

vex,	vaxa,	óx,	uxum,	yxi,	vaxit;
eyk,	auka,	jók,	jukum,	jyki,	aukit;
eys,	ausa,	jós,	jusum,	jysi,	ausit;
hleyp,	hlaupa,	hljóp,	hlupum,	hlypi,	hlaupit;
bý,	búa,	bjó,	bjuggum,	bjyggi,	búit;
högg,	höggva,	hjó,	hjuggum,	hjyggi,	höggvit.

Man finder vel og óxum, hljópum, men Uægtheden af disse Former skönnes deraf, at man ikke i bet. M. kan sige œxi, hljœpi, men alene yxi, hlypi, som forudsætter i frems. Ms. Flert. uxum, hlupum.

153. *Den tredie Böjningsmådes* 1. *Kl.* har også en Del afvigende Gjo., såsom:

finn,	finna,	fann,	fundum,	fyndi,	fundit;
bind,	binda,	batt,	bundum,	byndi,	bundit;
vind,	vinda,	vatt,	undum,	yndi,	undit;
stíng,	stínga,	stakk,	stúngum,	stýngi,	stúngit;
spríng,	springa,	sprakk,	sprúngum,	sprýngi,	sprúngit;
geld,	gjalda,	galt,	guldum,	gyldi,	goldit,
skelf,	skjálfa,	skalf,	skulfum,	skylfi,	skolfit;
hverf,	hverfa,	hvarf,	hurfum,	hyrfi,	horfit.

De sidste ere dog, på Tonetegnet i skjálfa nær, regelrette, ligesom Hjælpeordet ek verð, at verða varð, urðum, yrði, orðit. De fleste regelrette have *o* i Bifs. første Stavelse; kun de, som have *n* efter Selvlyden, erholde *u*; så og drekk, drakk, drukkit, fordi *kk* er her isteden for *nk* ell. *ngk*. (38).

154. *Den* 2. *Kl.* af denne Böjnm. er meget regelret; dog have alle de på *-íg*, i Dat., foruden den regelrette Form på *-eig*, en anden efter 2. Böjnms. 2. Kl. på *è* med bortkastet *g*, der i det mindste hos de nyere Islændere også forekommer i Fl. og bet. Dat. således:

stig,	stíga,	steig, / stè,	stigum, / stèum,	stigi, / stèi,	stigit.

så og vík, víkja, veik ell. vèk (Paradísm. S. 218).

155. *Den 3. Klasse* er ligeledes meget regelret; kun nogle få have i Dat. *ö*, formedelst en efterfølgende dobbelt, altså hårdt udtalt, Medlyd; og nogle med *ng* efter Selvlyden erholde *u* i Bifs. første Stavelse (jf. 153); disse burde uden Tvivl også regnes til dem, som formedelst en hård Medlyd erholde *ö* i Dat., men Udvidelsen af alle Selvlyde foran *ng* (34) har dog gjort, at de sædvanlig erholde *au*, således:

sökk,	sökkva,	sökk,	sukkum,	sykki,	sokkit,
stökk,	stökkva,	stökk,	stukkum,	stykki,	stokkit;
hrökk,	hrökkva,	hrökk,	hrukkum,	hrykki,	hrokkit;
{sýng,	sýngja,	saung,	súngum,	sýngi,	súngit;
{syng,	syngva,	söng,	sungum,	syngi,	sungit.

Så og slýng, slaung, Helgakv. Hundb. 1. V. 33. slúngit, og þrýng, þraung, þrúngit, som dog ere forældede digterske Ord.

Hjælpeordene.

156. Den sædvanlige Brug af Hjælpeordene, til at udtrykke de manglende Tider ved Omskrivning, er i Oldsproget meget simpel; de anvendes sjældnere end i Dansk, men ere ellers omtrent de samme, nl. man (mun), og skal danne Fremtiden, munda, skylda Eftertiden, hefi, em (er) Förnutiden, hafða, var Fördatiden; f. E. ved Hjælpeordene em og verð.

Fremsættende

Fremt.	ek man vera,	ek man verða,
	– skal vera,	– skal verða,
Eftert.	– munda vera,	– munda verða,
	– skylda vera,	– skylda verða,

Förnut.	ek hefi verit,	ek hefi orðit,
		– em orðinn,
Fördat.	– hafða verit,	– hafða orðit,
		– var orðinn,

Betingende

Fremt.	– muna (i) vera,	– muna (i) verða,
	– skula (i) vera,	– skula (i) verða,
Eftert.	– myndi (a) vera,	– myndi (a) verða,
	– skyldi (a) vera,	– skyldi (a) verða,
Förnut.	– hafa (i) verit,	– hafa (i) orðit,
		– se orðinn,
Fördat.	– hefði (a) verit,	– hefði (a) orðit,
		– væri (a) orðinn,

Afledsformer:

Nf. Fremt.	(at) mundu vera,	(at) mundu vera,
	– skyldu vera,	– skyldu verða,
Förnut.	– hafa verit,	– hafa orðit,
		– vera orðinn,
Tf. Förnut.	hafandi verit,	hafandi orðit,
		verandi orðinn.

Den omskrevne Tf. bruges dog såre lidet, fordi hafandi og verandi ikke ere meget brugelige.

157. Lideformens Omskrivning er:

Fremsættende

Nut.	ek em (er) kallaðr,	talinn, *o. s. v.*
Dat.	– var kallaðr,	talinn,
Fremt.	– man [verða] kallaðr,	talinn,
Eftert.	– munda [verða] kallaðr,	talinn,
Förnut.	– hefi verit kallaðr,	talinn,
Fördat.	– hafða verit kallaðr,	talinn,

Betingende

Nut.	– se kallaðr,	talinn,
Dat.	– væri (a) kallaðr,	talinn,
Fremt.	– muna (i) [verða] kallaðr,	talinn,
Eftert.	– myndi (a) [verða] kallaðr,	talinn,

Förnut.	ek hafa (i) verit kallaðr,	talinn,
Fördat.	- hefði (a) verit kallaðr,	talinn,

Afledsformer:

Nf. Nut.	at vera kallaðr,	talinn,
Fremt.	- mundu [verða] kallaðr,	talinn,
Förnut.	- hafa verit kallaðr,	talinn.

Disse Omskrivninger stilles dog sjælden i denne Orden, men omsættes og adskilles ved indskudte Ord, for at forebygge Misklang, især når 3 Gjo. vilde støde sammen. — Skal bruges mere om en bestemt Forpligtelse eller Forsikring, end som Hjo. Efter man, eller skal, udelades meget ofte verða, eller vera, som næsten bruges i Flæng; dog går vera egentlig på den nærværende Tid, som er begyndt, verða på den tilkommende, som nu begynder, man og skal bruges derimod om en tilkommende Tid, som endnu ikke er begyndt.

158. Den enkelte Lideform på *-st* modtager også omskrevne Tider, med tilbagevirkende (sigvirkende) eller gjenvirkende (refleksiv eller resiprok) Betydning, såsom i frems. Måde:

Fremt.	ek man kallast,	teljast,
Eftert.	- munda kallast,	teljast,
Förnut.	- hefi kallazt,	talizt,
Fördat.	- hafða kallazt,	talizt, *o. s. v.*

Der gives også flere Forbindelser af disse Hjo. med Hovedordene, og mange andre Gjo., der bruges som Hjo., ligesom i andre Sprog, men som det skulde blive for vidtløftigt her at opregne.

5. *Biordene.*

159. Af de ellers uböjelige Ordklasser have dog Bi. ofte et Slags Böjning, nemlig Gradforhöjning

ved Endelserne *-ar* i höjere, *-ast* i höjeste Grad; nogle have kortere Former på *-r*, *-st*, såsom:

opt,	optar,	optast;
títt,	tíðar,	tíðast;
víða,	víðar,	víðast;
norðr,	norðar,	norðast;
skamt,	skemr,	skemst;
leingi,	leingr,	leingst.

160. Nogle ere ugelrette eller mangelfulde:

vel,	betr,	bezt;
illa,	verr,	verst;
mjök,	meir,	mest;
lítt,	minnr (miðr),	minnst;
gjarna,	heldr,	helzt;
úti,	utar,	yzt;
inni,	innar,	innst;
uppi,	ofar (efra)	ofarst (efst);
niðri,	neðar,	neðst.

Intetkönnet af Tillægsordenes første og höjere Gr. bruges også ofte som Bi.; undertiden fremkommer derved dobbelte Former med forskjellig Betydning, som: utar, *længer ude* (mod Dören, men dog i Værelset), ytra, *uden til, uden for, udenlands;* leingr og skemr blot om Tiden, leingra, skemra, om Stedet.

Orddannelsen

161. er omtrent som i Dansk, kun langt rigere og mere levende og bestemt. Det vilde være hensigtsstridende her at opregne de enkelte Afledsmåder og Endelser; én af de vigtigste Kilder til Afledning, nemlig Datiden af 2. Hovedart af Gjo., fortjener dog at omtales. Af den, især dens Fl., kommer:

162. A) No. som: dráp, af drep, drap, drápum; nám af nem, nam, námum; fengr af fæ, fèkk, fengum; sœri af sver, sór; hlœgi af hlæ, hlóg; fundr af finn, fann, fundum; sprúnga af spríng, sprakk, sprúngum; hvarf af hverf, hvarf; stig af stíg, steig, stigum; bit af bít, beit, bitum; saungr (söngr) af sýng, saung (söng). — Undertiden finder nogen Forskjel Sted, og Navneordet synes at være den rette gamle Datid; f. E. bragð af bregð, brá; boð af býð, bauð; skot af skýt skaut. Flert. brugðum synes dannet af bragð og ikke af brá; ligeledes stigum af stig, ikke af steig; bitum af bit, ikke af beit; buðum, bet. byði, af boð, ikke af bauð; skutum, bet. skyti, af skot, ikke af skaut. De beslægtede Sprog udvise det samme, som eng. *I bite*, *bit*, *I shoot*, *shot*; samt *a bit*, *a shot* som Navneord; såog tysk *beisse*, *biss*, *schiesse*, *schoss*, og No. *Biss*, *Schuss*. Stundum have Tyskerne udvidet Selvlyden, som *steige*, *stieg*; *biete*, *bot*; men selv disse bredgjorte Datider, *stieg*, *bot* (*both*), svare til de oldnord. No. stig, boð, ikke til steig, bauð. Dog forekomme Overgangene *ei* — *i*, og *au* (*ey*) — *o* (*u*), også ellers i den oldnordiske Orddannelse, såsom: veik-t, — vik-na; baugr, beygi — bogi, bugr.

163. B) To. som udtrykke dels en handlende dels en lidende Mulighed til Gjerningens Udførelse; disse ere endnu mere mærkværdige, som mere fremmede for de nyere Sprog; f. E. dræp-t, dræp-r, dræp, *som kan gjerne (må) dræbes;* næm-t, *som (let) kan tage, fatte, smitsomt*; á-fengr, *som (snart) får* (d. e. tager, virker) *på (Hovedet), berusende;* al-geng-t, *som går almindelig, gængse* (Penge), af geng, gekk, gengum; fœr-t, *som kan befares*, af fer, fór; upp-tœk-t, *som kan konfiskeres*, af tek, tók; auð-fyn-t, *som let findes*, Fms. 7, 356; gylt, gyldr, gyld, *som kan betale*, også *gives* (bydes) *til Betaling*, af geld, galt, guldum; dreif-t, *som spredes, spredt*, af dríf, dreif; láng-leit-t, *som ser langagtig ud*, af lít, leit; fleygt-t, *som kan flyve*, af flýg, flaug; neyt-t, *som kan nydes*, af nýt, naut.

164. C) Gjo. som antage indvirkende Betydning isteden for gjenstandsløs, eller, om Stamordet allerede er indvirkende, figurlig; f. E. svæfi, *dysser i Søvn*, af sef, svaf, sváfum; sæti, *passer på*, af sit, sat, sátum; hengi, *hænger op*, af hangi, hekk, hengum (den ældste Form, siden hèkk, hèngum); felli, *fælder*, af fell, fell-um (den ældste Form, siden fèll-um); fœri, *flytter, fører*, af fer, fórum; sœri, *besværger*, af sver, sór; brenni, *brænder op*, af brenn, brann; skelli, *smelder, smækker med* (f. E. Dören), af skell, skall; reisi, *rejser op*, af rís, reis; dreifi, *spreder*, af dríf, dreif; fleygi, *slænger*, af flýg, flaug; breyti, *forandrer*, af brýt, braut; neytt, *nyder, spiser.*

Ordföjningen.

165. Også i Henseende til Ordenes Forbindelse ligner den gamle danske Tunge den ny, uagtet de mange bestemte Böjninger, som nöje iagttages, gave Forfædrene friere Rådighed over de enkelte Udtryks Stilling, end vi kunne tilegne os, uden at blive utydelige. Den mærkeligste Forskjel i denne Henseende er måskje den hyppige Brug, at sætte Gjo., især i Dat., foran det No. eller Sto., som betegner Grundvæsenet; f. E. kallaði Njáll þetta lögvörn; — vâru í þessu þá margir höfðíngjar; — ok fèkkst þat af; — gengu hvârirtveggju þá; — ríða þeir nú heim. (Læsebogen, S. 109).

166. Angående Ordenes Styrelse kan især mærkes, at de første tæll. Sto. indtil 29 lægges til No., som To., hvad enten de ere böjelige eller uböjelige; f. E. þrír íslenzkir menn; fimtán bœndr; tuttugu skip, Hk. 3, 344; men 30 og de höjere Tiere styre No. i E.; f. E. þrjátigi skipa, sst.; sextigi heiðíngja, Fms. 6, 61; tíutigi manna, Fms. 7, 303. Grunden er at den sidste Del af disse sammensatte Ord egentlig er et No. (119), altså Tilfældet det samme som med hundrað, f. E. þrjú hundruð nauta.

167. Gjo. styre hyppigst G., som i andre Sprog, dog også ofte H., og E.; mange styre to Fhfr. såsom to Gr., to Hr. ell. G. og H., H. og E. o. desl., som det skulde blive altfor vidtløftigt her at udvikle. Én eneste af disse Regler har så betydeligt Omfang, at den fortjener her at anføres, nl. H. styre en stor Mængde Gjo., som tilkjendegive at forandre en Tings Stilling eller Sted, uden at Grundvæsenet selv deltager i Forandringen; f. E. sný, vendi, fleygi, kasta,

skýt, lypti, dreifi, sái, stýri, ræð o. desl. Nogle af disse styre dog G. i en anden Betydning, som: hann skaut öru til mannsins, men: skjóttu manninn þann hinn mikla. Omvendt styre adskillige Gjo., som ellers tage G. til sig, H., når de bruges i nysbeskrevne Betydning; f. E. hann sló manninn, men: hann slær öllu í vind. Ligeledes de ellers gjenstandsløse Ord, f. E. hann kom þángat, men: hann kom Ásum opt í vandræði.

Mange andre Gjo. styre H., såsom de der betyde at gavne, skade, hjælpe, sige o. fl.; nogle styre endog to Hr., såsom: hann lofaði henni því; hon svaraði hânum því. Men de synes ikke at danne nogen så sikker Regel som den alt anførte.

Forholdsordenes Styrelse.

168. Gjenstf. alene styre:

um (of), *om, over;*	umfram, *fremfor, foruden;*
umhverfis, *rundt omkring;*	framyfir, *fremfor, over;*
í gegnum, *igjennem;*	framundir, *henimod.*

Såog en Del Sammenstillinger med um, som: út um, *ud igjennem, ud over;* inn um; yfir um; í hríng um (í kríngum eller kríngum), *omkring;* samt de der udtrykke en Beliggenhed, som fyrir norðan, *norden for;* fyrir sunnan, fyrir ofan, fyrir neðan, fyrir utan, fyrir innan, så og fyrir handan ána, *på hin Side Floden.*

169. Hensf. alene styre:

af, *af, om;*	hjá, *hos;*
frá, *fra;*	ásamt, *tilligemed;*
ör, yr, ur, or, *udaf;*	gagnvart, *lige over for;*
undan, *bort fra;*	mót, á móti, í móti, *imod;*

samt nogle Sammenstillinger ell. Sammensætninger heraf, som: út af, upp frá, fram or, á undan, *foran;* framhjá, *forbi;* í gegn, *imod*, *i Møde*; á hendr, *imod* (for at bekrige); til handa, *for*, *til Bedste for;* så og Bi. nær, ell. nærri, fjarri.

170. Ejef. alene styre:

til, *til;*	millum, á milli, á meðal, *imellem;*
án, on, *uden;*	í stað (hans), *isteden for* (*ham*);
utan, *uden for*,	sakir (fyrir sakir), } *formedelst.*
innan, *inden for;*	sökum, } *formedelst.*
auk, *foruden;*	vegna, } *formedelst.*

Så og de med megin sammenstillede, som báðum megin, *på begge Sider;* öðrum megin, hinum megin, *på hin Side;* þessum megin, *på denne Side*; öllum megin, *på alle Sider.*

171. Både G. og H. styre.

á, *på;*	eptir, *efter;*
í, *til, i;*	fyrir, *for;*
með, *med;*	undir, *under;*
við, *ved, imod;*	yfir, *over;*

og en stor Del Sammenstillinger med korte Biord, som betegne et Sted, som: upp á, út í, fram með, í staðinn fyrir, inn undir, út yfir, og desl., som det synes urigtigt at sammenskrive; man har nemlig også nogle virkelige Sammensætninger, f. E. uppá, *på Livet*, *ind på*, der næppe forekommer uden med G. (Lb. S. 120, L. 12).

172. Tre Fhfr., nl. G. H. og E., styrer Fho. at: 1) med G. betyder det *efter*, men er i denne Forbindelse forældet; 2) med H. *til*, både om Stedet og om Materien, hvortil noget forandres, også om Tiden, som: at sumri, *til Sommer;* 3) med E.

betyder det *hos* (en Mand), i (hans) ***Hus;*** f. E. at Marðar, *hos Mörd, til Mörds.*

173. Ofte træffer det at et Fho. kommer til at stå foran et No., som det ikke styrer, da det egentlig, som et Biord, hører til et foregående Gjo., som er dèt der styrer Navneordet. Man gör i slige Tilfælde et lidet Ophold i Læsningen imellem Fho. og No.; f. E. svâ at þegar tók af höfuðit, *så at (det*, nl. Hugget ell. Sværdet) ***strags tog Hovedet af.*** Lsb. S. 126. — Undertiden underforstås et Sto. ved Forholdsordet og dette bliver nærmest at oversætte ved en af vore Sammensætninger med *der-* (som *dertil, derfra* og desl.); f. E. Skarpheðinn brá við grönum, *Sk. trak på Læberne* (Smilebåndet) *derved*, Lsb. S. 123; hvor grönum styres af brá og ingenlunde af við, ligesom ovenfor höfuðit af tók, og ingenlunde af Fho. af.

174. I henvisende (relative) Sætninger, især hvor det henvis. Sto. er uböjeligt, sættes derimod Fho. bag efter samme, og umiddelbar foran Gjo., med hvilket det ligesom danner et Slags uegentlig Sammensætning; f. E. Sverrir konúngr hafði viðsèt þessi snöru, er þeir ætluðu hann í veiða. Disse Tilfælde blive nærmest at overs. ved vore Sammensætninger med *hvor-*, som her: *Kong Sv. havde bemærket denne Snare* (sèt við þessi snöru, i H.), hvori *de agtede at fange ham.* Fho. í får Tonen, men danner dog ingen egentlig Sammensætning med veiða, da íveiða ikke er noget Ord.

Versebygningen.

175. De gamle Skaldes Vers kunne henføres til tre Hovedarter efter de *tre Slags Rim*, som udgöre Hovedsagen i den gamle Digtekunst. De afdeles alle i Sangvers eller *Strofer* (vísa, staka), sædvanlig på 8 Linier eller enkelte Vers. Fire Verselinier udgöre altså en *Halvstrofe* (vísuhelmíngr), og Hælften heraf igjen en *Fjerdedels-Strofe* (vísufjórðúngr); de enkelte *Verselinier* (vísuorð) ere sædvanlig korte; de længste udgöre kun fire Fødder, og have aldrig Afsnit eller Cæsur.

176. De to Verselinier, som udgöre en Fjerdedelsstrofe, ere altid forbundne med *Bogstavrim*, som består deri, at tre Ord af betydelig Vægt have samme Begyndelsesbogstav. Af disse tre Ord må det ene findes foran i anden Linie; dette anses for at indeholde *Hovedstaven*, hvorefter de to, som begge må befinde sig i første Linie, skulle rette sig; disse siges derfor at indeholde *Bistavene*. I korte Vers har man dog ofte ladet sig nöje med én Bistav i første Linie. Er Hovedstaven sammensat som *sp*, *st* ell. desl., så har man søgt at göre Bistavene overensstemmende dermed; men er Hovedstaven en Selvlyd eller Tvelyd, så anses det for rettest at Bistavene ere forskjelliglydende, såsom:

Stendr *Á*ngantýrs
*au*sinn moldu
salr í *S*ámsey
*s*unnanverðri.

177. Hovedstaven behøver dog ikke altid at stå allerforrest; men har ofte i korte Vers nogle tonelose Småord foran sig, der tjene til at fuldstændiggöre Sammenhængen,

og derfor kaldes *Satsfylding* (málfylling), f. E. Lb. S. 60, L. 2 og 19, hvor *or*, og L. 21, hvor *sem í* er Satsfylding.

178. ***Linierimet*** består deri, at der i én Verselinie forekomme to betonede Stavelser (28), den ene sædvanlig i Begyndelsen, den anden i Slutningen, som have både Selvlyd og påfølgende Medlyde tilfælles (*Helrim*), eller forskjellig Selvlyd med samme Medlyde efter (*Halvrim*); disse to Slags Linierim fordeles sædvanlig således, at den første Linie i Fjerdedelsverset har Halvrim, den anden Helrim; f. E. Læseb. S. 57, L. 8 og 9, udgöre held — vild de to Halvrim, veg — seg de to Helrim (29).

179. *Slutningsrimet* er indrettet som i de nyere Sprog, men sædvanlig énstavelset; og de to ved Bogstavrim forbundne Linier altid sammenrimede; f. E.

Nú er hersis hefnd
við hilmi efnd,
gengr úlfr ok örn
of Ynglings börn.

180. Stavelsemål kommer derimod ikke synderlig i Betragtning, da næsten alle Stavelser kunne være lange, Fodmål aldeles ikke, efter de gamles Forestilling. Den frieste og ældste Verseart, ***Taleverset*** (fornyrðalag), har egentlig 4 Stavelser, alle lange, dog sædvanligvis de to eftertrykkeligere, hvormed gjerne følge nogle korte, efter som Versefaldet tillader. Eksemplet Nr. 176 er aldeles regelret uden korte Stavelser; Læseb. S. 60, L. 1 ere tre korte indskudte, nl. fundo þær, L. 3 har to korte, nl. hinn og det sidste -a. Denne Verseart har blot Bogstavrim.

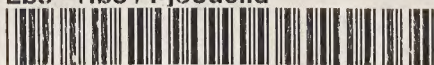
181. *Helteverset* (dróttkvæði) har sædvanlig Linierim foruden Bogstavrim, og regelrette Linier, hver på 6 lange Stavelser, eller 3 Spondæer, af hvilke de to første kunne afveksle med Daktyler (sjælden findes en Amfibrakys isteden), f. E. Læseb. S. 57. 58. Af dette Slags ere de fleste enkelte Sangvers, som forekomme i Sagaerne. Det fortjener ved dem at bemærkes, at man undertiden, især i de ældste Vers af denne Art uden Linierim, foran Hovedstaven finder en Stavelse, som ikke bör anses for Satsfylding (177), men nødvendig må regnes med i Verset, for at dette kan erholde den rigtige Længde; f. E. Læseb. S. 33.

sáttaðu | *h*rafn í | *h*austi — ◡ ◡ | — — | — —
of *h*ræ- | solli | gjalla; — — | — — | — —

Ligeledes sst. S. 28, L. 10. 11., hvor man vel må vogte sig for at læse: ŏf hrǣ-sŏllĭ, ĭ dāl-mĭskŭn, efter den nyere Udtale i det daglige Liv.

182. *Folkeverset* (rúnhenda) består ligeledes af regelrette Linier, og har Slutningsrim foruden Bogstavrimet. De sædvanlige korteste af disse Vers, på fire Stavelser, have også undertiden en Stavelse foran Hovedstaven, som ikke bör anses for Satsfylding, men hører med til Versets fulde Længde; f. E. Nr. 179. vīd hīlmī ēfnd. Dette har også den lærde Jon Olafsen erkjendt i Bogen om *Nordens gamle Digtekunst*, S. 68, L. 19, fgg. En enkelt kort Stavelse løber dog ofte med inde i Verset.

Lbs - Hbs / Þjóðdeild
100995146-8

